

Tijdsbestedingsonderzoek naar de effecten van de 30-urenwerkweek

Rapport

Francisca Mullens, Julie Verbeylen & Ignace Glorieux

Oktober 2020

Onderzoeksgroep TOR – Vrije Universiteit Brussel

Onderzoekers

Francisca Mullens – francisca.mullens@vub.be

Julie Verbeylen – julie.verbeylen@vub.be

Ignace Glorieux – ignace.glorieux@vub.be

Website

www.welwerk.be

www.vub.ac.be/TOR

In samenwerking met

Femma vzw

Citatie

Mullens, F., Verbeylen, J., & Glorieux, I. (2020). Tijdsbestedingsonderzoek naar de effecten van de 30-urenwerkweek: Rapport. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

<u>OPZET EN CONTEXT</u>	1
MINDER WERKEN	1
ANDERS WERKEN	3
<u>LEESWIJZER</u>	4
SAMENSTELLING GROEP WERKNEMERS	4
TIJDSBESTEDINGSDATA	7
ANALYSES	8
INDELING RAPPORT	9
<u>ALGEMENE BEVINDINGEN</u>	10
ONDERZOEKVRAGEN	10
SITUERING	10
ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE ZAG DE NIEUWE WERKWEEK ERUIT BIJ FEMMA?	11
ONDERZOEKSVRAAG 2: LOST DE REALITEIT VAN DE 30-UREN WERKWEEK DE VERWACHTINGEN VAN DE WERKNEMERS IN?	15
SAMENGEVAT	17
<u>BETAALD WERK</u>	18
ONDERZOEKSVRAGEN	18
SITUERING	18
WERKWIJZE	19
ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE WERD DE WERKTIJD VERDEELD OVER DE VERSCHILLENDE WERKACTIVITEITEN?	19
ONDERZOEKSVRAAG 2: HAD DE 30-URENWERKWEEK EEN IMPACT OP DE KWALITEIT VAN HET WERK OF OP DE AFSTEMMING TUSSEN COLLEGA'S?	23
ONDERZOEKSVRAAG 3: HEEFT DE KORTERE WERKWEEK EEN INVLOED OP DE VOLDOENING DIE DE WERKNEMERS HALEN UIT HUN WERKACTIVITEITEN?	26
ONDERZOEKSVRAAG 4: MAAKTEN DE WERKNEMERS IN DE 30-URENWERKWEEK VEEL GEBRUIK VAN THUISWERK?	27
SAMENGEVAT	28
<u>ONBETAALD WERK</u>	29
ONDERZOEKSVRAGEN	29
SITUERING	29

ONDERZOEKSVRAAG 1: ZIJN ER VERANDERINGEN VAST TE STELLEN IN DE DUUR EN BETEKENIS VAN DE ACTIVITEITEN M.B.T. ONBETAALDE ARBEID?	30
ONDERZOEKSVRAAG 2: HOE IS DE VERDELING VAN HUISHOUELIJK WERK EN KINDERZORG OP GEZINSNIVEAU BEÏNVLOED DOOR DE ARBEIDSDUURVERKORTING?	34
SAMENGEVAT	36
<u>VRIJE TIJD EN SOCIALE PARTICIPATIE</u>	37
ONDERZOEKSVRAGEN	37
SITUERING	37
ONDERZOEKSVRAAG 1: IS ER VERANDERING IN DE SAMENSTELLING VAN DE VRIJETIJD SACTIVITEITEN?	38
ONDERZOEKSVRAAG 2: IS DE KWALITEIT VAN DE VRIJETIJD EROP VOORUITGEGAAN?	41
SAMENGEVAT	44
<u>GEZIN EN SOCIAAL LEVEN</u>	45
ONDERZOEKSVRAGEN	45
SITUERING	45
ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE WERD DE TIJD VERDEELD OVER DE VERSCHILLENDE INTERACTIEPARTNERS?	45
ONDERZOEKSVRAAG 2: WAS ER IN HET GEZIN MEER RUIMTE VOOR <i>QUALITY TIME</i> ?	49
SAMENGEVAT	51
<u>FYSIEKE EN MENTALE GEZONDHEID</u>	52
ONDERZOEKSVRAGEN	52
SITUERING	52
ONDERZOEKSVRAAG 1: IS HET ALGEMEEN SUBJECTIEF WELZIJN EROP VOORUITGEGAAN?	53
ONDERZOEKSVRAAG 2: NAMEN DE WERKNEMERS EEN GEZONDERE LEVENSTIJL AAN?	54
SAMENGEVAT	58
<u>ALGEMENE SAMENVATTING</u>	59
<u>BIJLAGEN</u>	I
OVERZICHT BIJLAGEN	I

OPZET EN CONTEXT

MINDER WERKEN

Femma vzw experimenteerde in 2019 met een 30-urenwerkweek op organisatieniveau. Ze vroeg onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel om de effecten van deze 30-urenwerkweek op het werk- en privéleven te bestuderen via tijdsbestedingsonderzoek. Vijf metingen werden uitgevoerd in de loop van twee en een half jaar. De eerste en tweede meting vonden plaats in maart en oktober van 2018, voor de 30-urenwerkweek werd ingevoerd. De derde en vierde meting vonden plaats in maart en oktober van 2019, tijdens de 30-urenwerkweek. En de vijfde meting vond plaats in maart 2020, vlak na het experiment met de 30-urenwerkweek.

Iedere meting bestond uit een voorvragenlijst, een dagboekje en een navragenlijst. Deze werden afgenomen bij alle werknemers van Femma. Partners van de werknemers konden op vrijwillige basis ook deelnemen aan het onderzoek.

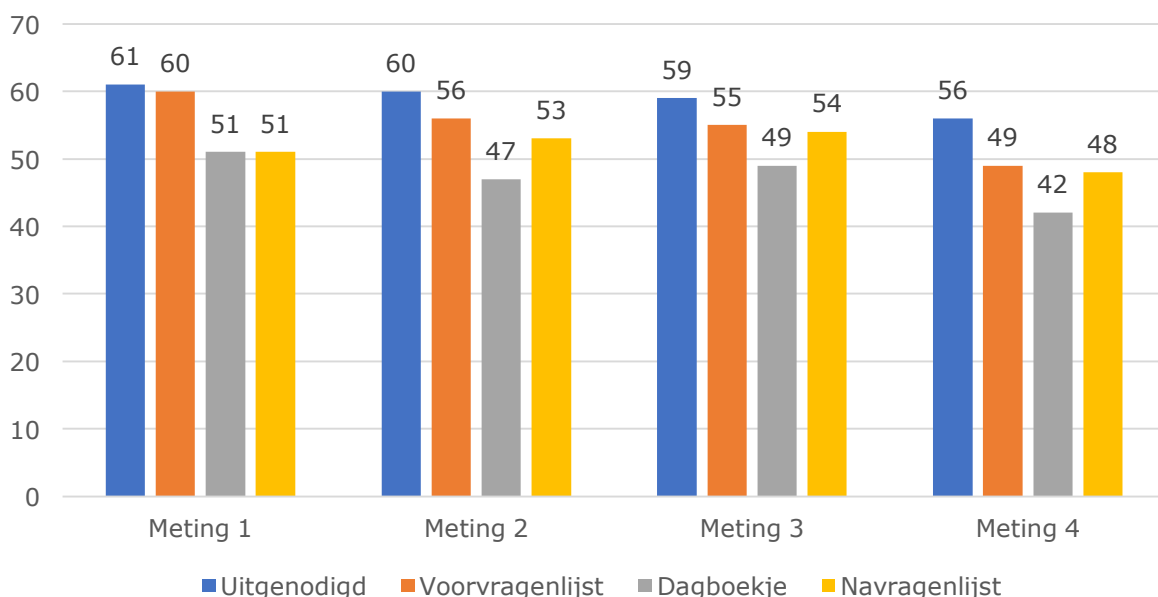
Respondenten hielden gedurende 7 opeenvolgende dagen een online dagboek bij waarin ze al hun activiteiten van minuut tot minuut noteerden. Naast de hoofd- en nevenactiviteit en de begin- en eindtijd noteerden de respondenten in hun dagboek ook de plaats, met wie ze gesproken hadden of wie aanwezig was tijdens de activiteit, hoeveel voldoening de activiteit hen gaf en waarom ze de activiteit hadden gesteld. Deze dagboekgegevens, alsook de voor- en navragenlijsten, werden verzameld via de MOTUS software. Deze software is speciaal ontwikkeld voor tijdsbestedingsonderzoek¹.

¹ Minnen, J., Glorieux, I., van Tienoven, T. P., Daniels, S., Weenas, D., Deyaert, J., Van den Bogaert, S., & Rymenants, S. (2014). Modular Online Time Use Survey (MOTUS). Translating an existing method in the 21st century. *Electronic International Journal of Time Use Research*, 11(1), 73-93.

In onderstaand rapport rapporteren we enkel de resultaten van de werknemers uit de eerste vier metingen. De vijfde en laatste meting vond plaats in maart 2020 en werd grotendeels beïnvloed door de Coronacrisis in België. Scholen werden gesloten en alle werknemers van Femma moesten thuiswerken. Deze situatie is zeer moeilijk te vergelijken met de andere metingen. Ook over de partners wordt in dit rapport niet gerapporteerd.

Figuur 1 toont de cijfers van het aantal werknemers dat de voor- en navragenlijst invulden, het dagboekje volledig en correct invulden² en het totaal aantal werknemers dat werd uitgenodigd voor het onderzoek, per meting. Doorheen de metingen zijn er aantal werknemers bij Femma vertrokken of op pensioen gegaan, vandaar ook de daling in het aantal uitgenodigden per meting naarmate het onderzoek vorderde. Werknemers die door omstandigheden hun dagboekje niet volledig konden invullen tijdens de voorziene termijn, werden wel gevraagd om de vragenlijsten te vervolledigen. Deelnemers werden regelmatig herinnerd aan hun deelname en gevraagd om hun registratie verder te zetten. Deze communicatie gebeurde per e-mail.

Figuur 1. Aantal werknemers dat werd uitgenodigd voor het onderzoek, de voorvragenlijst, het dagboekje en de navragenlijst invulden per meting

² Mullens, F., Verbeylen, J., & Glorieux, I. (2020). Tijdsbestedingsonderzoek naar de effecten van de 30-urenwerkweek: technisch verslag. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

ANDERS WERKEN

In de aanloop naar de 30-urenwerkweek besliste Femma ook de arbeidsorganisatie onder de loep te nemen. Ze wou via een reorganisatie het werken binnen een kortere werkweek mogelijk maken zonder dat werknemers sneller moesten gaan werken of evenveel werk moesten verzetten in minder tijd. Zo werd er in samenwerking met een externe organisatie beslist te gaan werken met zelfsturende teams. Er werden dus nieuwe teams gevormd en enkele werknemers veranderden hiervoor ook van functie. Dit gebeurde in de tweede helft van 2018 (tussen meting 1 en 2). Bij sommige teams gebeurde deze transitie al vlotter dan bij andere. De effecten van de 30-urenwerkweek werden hierdoor op sommige vlakken ook beïnvloed. Vooral resultaten m.b.t. betaalde werkactiviteiten zijn dus niet puur enkel het gevolg van minder werken, maar ook van *anders* werken.

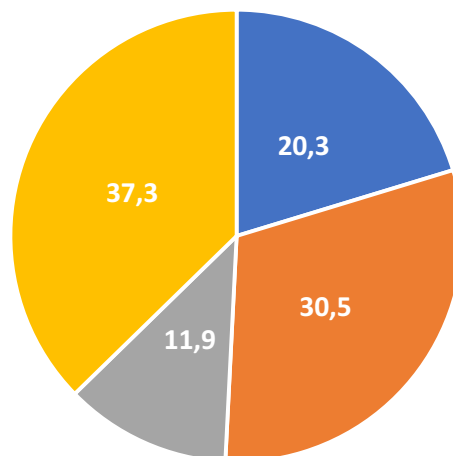
LEESWIJZER

SAMENSTELLING GROEP WERKNEMERS

Femma vzw is een vrouwenorganisatie. De grote meerderheid van de werknemers zijn dan ook vrouwen. Er werkt slechts één man. De analyses in dit rapport zullen dus niet opgesplitst worden naar geslacht.

Binnen Femma zijn er vier soorten medewerkers naar functie: administratieve medewerkers, educatieve medewerkers, groepsbegeleiders en leidinggevenden. Door het reorganisatietraject zijn deze functies in de loop van 2018 nog licht gewijzigd. De meeste werknemers behielden echter hun oorspronkelijke functie. De grootste functiegroepen bij Femma zijn de groepsbegeleiders en educatieve medewerkers.

Figuur 2. Functie in maart 2018 in percentage naar totale groep werknemers die deelnamen aan voorvragenlijst (N=59)

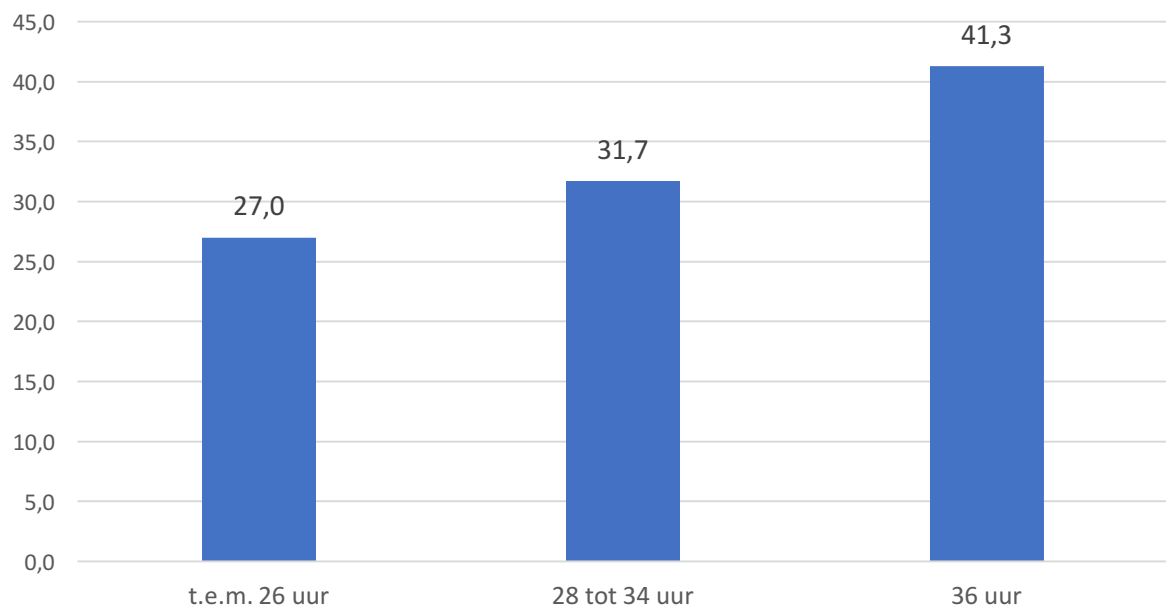

■ Administratief medewerker ■ Educatief medewerker ■ Leidinggevende ■ Groepsbegeleider

Femina stelt zowel voltijdse als deeltijdse werknemers te werk, waarbij een voltijds statuut 36 werkuren per week inhoudt. Een simpele opdeling naar voltijds-deeltijds zou echter niet correct zijn omdat voltijdse werknemers ouder dan 50 jaar er recht hebben op arbeidsduurverkorting. Voltijds werknemers ouder dan 50 jaar maar jonger dan 55 jaar krijgen 2 uur per week arbeidsduurverkorting, voltijdse werknemers ouder dan 55 jaar krijgen 4 uur per week. Zij hebben officieel een voltijds contract van 36 uur, maar werken effectief maar 34 of 32 uur per week. Onder het regime van de 30 uurwerkweek zagen zij hun werkuren dus dalen met vier of twee uur. Voor de analyses in dit rapport splitsen we de groep werknemers op in drie categorieën van effectieve werkuren in 2018: 26 uur of minder, 28 tot 34 uur en 36 uur. Op deze manier zijn alle groepen groot genoeg om te analyseren. De groep van 36 effectieve werkuren is het interessant om de effecten van minder werken te bestuderen, aangezien zij in 2019 de grootste verandering kende en zes uur minder zijn gaan werken in vergelijking met 2018. In 2018 is er zo'n 41% van de werknemers die effectief 36 uur werkt, bijna 32% 28 tot 34 uur en 27% 26 uur of minder, zie figuur 3.

Zowel de groep van t.e.m. 26 uur als de groep van 28 tot 34 uur zijn vooral oudere werknemers. Bij de eerste groep is 81,3% van de werknemers 56 jaar of ouder en bij de tweede groep is dit 70%. De 36-urengroep is wat jonger: bijna 61% van deze groep behoort tot de leeftijdscategorie van 36 tot 45-jarigen. Het is bijgevolg ook logisch dat deze drie groepen verschillen naar gezinssituatie. Zo'n 87% van de groep t.e.m. 26 uur en bijna 74% van de groep 28 tot 34 uur heeft geen inwonende kinderen. Bij de groep van 36 uur is het meer verspreid: 33,3% heeft geen inwonende kinderen, 33,3% heeft een jongste inwonend kind tussen 0 en 7 jaar en 33,3% heeft een jongste inwonend kind tussen 8 en 18 jaar.

Figuur 3. Procentuele verdeling van de drie groepen effectieve uren over de organisatie in 2018 (N=63)

TIJDSBESTEDINGSDATA

In onderstaand rapport bespreken we vooral de grote hoofdcategorieën qua tijdsbesteding. Deze zijn in dit geval:

1. Betaalde arbeid
2. Huishoudelijk werk, klussen, winkelen en dienstbezoek
3. Kinderzorg
4. Persoonlijke verzorging, eten en drinken: dit zijn activiteiten als zich aankleden, zich wassen, eten en drinken.
5. Slapen en rusten: ook ziek in bed, wakker in bed, nietsdoen, vrijen, ...
6. Opleiding volgen
7. Sociale participatie: dit zijn sociale contacten, praten, op bezoek gaan, maar ook verenigingsleven, vrijwilligerswerk en onbetaalde hulp (mantelzorg) vallen hieronder.
8. Vrije tijd en media: hobby en spel, recreatie, tv kijken, lezen, uitgaan, cultuur en entertainment, etc.
9. Wachten
10. Onderweg: ook werk gerelateerde (woon-werk) verplaatsingen
11. Overige/onbepaalde tijd

Er wordt ook wel eens verder uitgesplitst naar meer specifieke activiteiten. Maar dit zal duidelijk worden uit de tabellen of figuren of uit de tekst.

Tijd kan benaderd worden vanuit verschillende hoeken. Men kan de duur van activiteiten bestuderen, en dit is de meest voor de hand liggende benadering, maar men kan ook kijken naar de timing, frequentie, sequentie en periodiciteit van activiteiten. In dit rapport vallen we veelal terug op de eerste benadering en bestuderen we de duur van activiteiten. Over het algemeen spreken we over de **gemiddelde duur per respondent** voor een activiteit. Dit geeft de gemiddelde tijdsbesteding weer voor alle respondenten of opgesplitst naar groepen, ongeacht of ze deze activiteiten stelden, en dit meestal per week. De duur per respondent zegt iets over de gemiddelde tijd die de werknemers van Femma per week besteden aan de 11 categorieën van activiteiten over de

verschillende metingen. De gemiddelde duur per respondent voor bijvoorbeeld opleiding wordt dan berekend voor zowel mensen die een opleiding volgen als mensen die dat niet doen.

Daarnaast spreken we soms ook over de **participatiegraad**. Dit geeft het percentage respondenten weer dat een bepaalde activiteit daadwerkelijk heeft gesteld tijdens de registratieweek. Ook het **aandeel van activiteiten** komt vaak in het rapport naar voor. Dit is meestal de duur van een bepaalde activiteit op de totale duur, bv. wanneer men 1 uur televisiekijkt per week, maar 10 uur vrije tijd heeft, dan is het aandeel van televisie op de totale vrije tijd 10%. 10% van de vrije tijd wordt dan gependend aan televisiekijken.

Als we spreken over **onbetaalde arbeid**, bedoelen we huishoudelijk werk, kinderopvang en hulp aan volwassenen. De **totale werklust** is dan de betaalde arbeid en onbetaalde arbeid samen. In sommige gevallen spreken we over **recreatieve tijd**. Dit is de sociale participatie en vrije tijd samengenomen.

Voor de tijd dat mensen een activiteit in aanwezigheid van iemand anders deden of de tijd dat ze een activiteit deden samen met iemand anders, kunnen we enkel rapporteren vanaf meting 2. In de eerste meting werden deze contextvragen niet op dezelfde manier bevestigd en is vergelijking dus niet mogelijk.

ANALYSES

In dit rapport gebruiken we enkel de eerste vier metingen van de werknemers. We zullen echter vaak de eerste en tweede meting samennemen voor een gemiddelde van 2018 en vergelijken met het gemiddelde van 2019, zijnde de derde en de vierde meting.

Voor enkele analyses zullen we bekijken of er significante verschillen zijn tussen de vier metingen. Dit is het geval voor de schalen die samengesteld zijn op basis van verschillende items in de vragenlijsten. Een statistisch significant resultaat wil zeggen dat dit resultaat niet op toeval berust. Significantie wordt hier

aangegeven wanneer $p < 0,05$. De schalen werden op significantie getoetst via Repeated Measures ANOVA. De items van alle schalen gebruikt in dit rapport staan opgelijst in bijlagen, tabel 9.

Omdat we met een relatief kleine steekproef te maken hebben, is het ook minder interessant om naar de significante verschillen te kijken. We bekeken enkel de significantie van bepaalde schalen, zoals hierboven aangegeven, maar niet voor de andere analyses.

Meer info i.v.m. de cleaning van de data kan u vinden in het technisch verslag³.

INDELING RAPPORT

Het rapport is onderverdeeld in verschillende thema's. We starten met enkele algemene bevindingen over de verschillende hoofdcategorieën van tijdsbesteding en de wensen en verwachtingen van de werknemers naar de kortere werkweek. Daarna spitsen we ons in de volgende onderdelen verder toe op specifieke activiteitengroepen en thema's zoals betaald werk, onbetaald werk, vrije tijd, gezin en sociaal leven, en gezondheid.

Dit zijn de eerste algemene resultaten van het onderzoek dat werd afgerond in april 2020. In de loop van de komende maanden en jaren zullen meer gedetailleerde analyses gedaan worden en hier ook over gecommuniceerd worden vanuit onderzoeksgroep TOR (Vrije Universiteit Brussel).

³ Mullens, F., Verbeylen, J., & Glorieux, I. (2020). Tijdsbestedingsonderzoek naar de effecten van de 30-urenwerkweek: technisch verslag. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

ALGEMENE BEVINDINGEN

ONDERZOEKVRAGEN

Impact van de 30-uren werkweek op de algemene tijdsbesteding:

1. Hoe zag de nieuwe werkweek eruit bij Femma?
2. Lost de realiteit van de 30-urenwerkweek de verwachtingen van de werknemers in?

SITUERING

De meeste medewerkers van Femma kregen in 2019 een substantiële reductie van de arbeidstijd. Ze hebben de vrijheid om hun nieuwe werkweek vorm te geven en de vrijgekomen uren zelf te besteden naar hun eigen wensen. We verwachten dat ze deze uren gaan aanwenden om hun werk- en privéleven optimaler op elkaar af te stemmen in zowel de timing van werk als in de tijd besteed aan niet-werk activiteiten. In dit eerste deel willen nagaan en hoe de vrijgekomen uren werden gependend.

ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE ZAG DE NIEUWE WERKWEEK ERUIT BIJ FEMMA?

In Tabel 1 zien we de gemiddelde duur per respondent besteed aan de verschillende activiteiten in 2018 en 2019. In 2019 werd er over het algemeen minder tijd besteed aan betaalde arbeid. De groep die in 2018 effectief 36 uur werkte, minderde de werktijd met bijna 5 uur per week. Ook de tijd aan verplaatsingen daalde voor deze groep met 2u27 per week. Dit is vooral toe te schrijven aan een daling in werk gerelateerde (ook woon-werk) verplaatsingen. Deze extra tijd werd vooral besteed aan meer huishoudelijke taken en persoonlijke verzorging (vooral aan eten en drinken). De groep van 36 uur heeft in 2019 ook wat meer vrije tijd (1u20) en een beetje meer tijd voor sociale participatie (22 minuten). De groep van 28 tot 34 uur besteedde in 2019 veel meer tijd aan sociale participatie (3u27) dan in 2018, maar minderde in vrije tijd met zo'n 2u30 per week.

De totale werklast (betaald werk, huishoudelijk werk, kinderopvang en hulp aan volwassenen) daalt voor de twee groepen die geminderd zijn in uren betaald werk. Voor de 36-urengroep is dit een daling van een uur en drie kwartier van 52u10 in 2018 naar 50u27 in 2019. Voor de groep van 28 tot 34 uur zien we een kleine daling van 52u09 in 2018 naar 51u46 in 2019.

Splitsen we de 36-urengroep op naar de leeftijd van het jongste inwonende kind (zie tabel 1 in bijlage), dan zien we dat zij met een jongste inwonend kind jonger dan 7 het meest zijn geminderd in werkuren tussen 2018 en 2019, met zo'n 7 uur per week. Zij zonder inwonende kinderen of jongste inwonend kind tussen 8 en 18 jaar zagen hun werkuren gemiddeld dalen met 4 à 5 uur per week. De groep zonder inwonende kinderen spendeerde in 2019 veel meer tijd aan huishoudelijke taken en vrije tijd. Voor de werknemers met inwonende kinderen gaat er naast huishoudelijk werk vooral extra tijd naar persoonlijke verzorging en sociale participatie.

De meeste werknemers kozen ervoor om één dag per week vrij te nemen, in plaats van iedere dag wat minder te werken, zie Tabel 2. Het vaakst werd deze vrije dag op woensdag of op vrijdag opgenomen. Ook voor men de 30-

urenwerkweek invoerde, waren dit al de dagen waarop er op het algemene niveau van Femma minder uren gewerkt werden dan op de andere weekdays (o.a. door deeltijds werk). Voor alle weekdays behalve donderdag zien we een daling van de tijd besteed aan betaalde arbeid tussen 2018 en 2019. Voor donderdag zien we een kleine stijging van betaalde arbeid. Ook wat betreft de tijd die naar verplaatsingen gaat, zien we op maandag, woensdag en vrijdag een daling. Op dinsdag en donderdag zien we een kleine stijging in verplaatsingstijd. Dit kan gelinkt worden aan het feit dat dinsdagen en donderdagen vooral kantoordagen zijn (en dus verplaatsing vereisen), terwijl er op de andere dagen niet gewerkt werd of van thuis uit.

Ook tijdens het weekend zien we een daling in de tijd besteed aan betaalde arbeid. Wel zien we op zondag een stijging van huishoudelijke taken en op zaterdag een stijging van zorg (vooral kinderopvang).

ALGEMENE BEVINDINGEN ▼

Tabel 1. Gemiddelde duur per respondent per week voor alle hoofdactiviteiten naar jaar en groep effectieve uren 2018

	Betaald werk	Huis- houdelijk werk	Kinder- zorg	Pers. verzorging, eten en drinken	Slapen en rusten	Opleiding	Sociale participatie	Vrije tijd en media	Wachten	Onder- weg	Overige tijd	Totale werklast
t.e.m. 26 uur '18	23:48	18:37	2:59	20:57	57:12	0:23	12:54	17:40	0:15	10:43	2:24	46:15
'19	22:17	21:29	3:08	19:30	60:37	0:32	12:26	15:42	0:25	10:15	1:30	47:57
28 tot 34 uur '18	31:36	15:54	3:18	16:25	57:29	0:19	8:55	20:48	0:14	10:29	2:27	52:09
'19	28:40	17:57	3:07	17:04	57:41	0:31	12:12	18:17	0:18	10:30	1:36	51:46
36 uur '18	34:03	10:38	7:13	13:17	59:04	0:56	9:06	18:12	0:10	13:52	1:22	52:10
'19	29:08	13:18	7:41	14:43	59:12	1:01	9:29	19:32	0:20	11:25	2:03	50:27

ALGEMENE BEVINDINGEN ▼

Tabel 2. Gemiddelde duur per respondent per week voor alle hoofdactiviteiten naar jaar en dag van de week

		Betaald werk	Huis- houdelijk werk	Kinder- zorg	Pers. verzorging, eten en drinken	Slapen en rusten	Opleiding	Sociale participatie	Vrije tijd en media	Wachten	Onder- weg	Overige tijd
Maandag	'18	6:44	1:16	0:31	1:56	8:12	0:05	0:55	1:50	0:02	2:01	0:21
	'19	6:16	1:53	0:35	2:11	8:08	0:09	1:08	1:54	0:03	1:21	0:16
Dinsdag	'18	7:18	1:07	0:18	1:57	7:36	0:07	0:44	1:59	0:00	2:36	0:10
	'19	6:59	1:07	0:28	2:06	7:29	0:07	0:47	1:48	0:02	2:49	0:10
Woensdag	'18	4:33	2:21	1:01	2:32	8:08	0:02	1:14	2:15	0:01	1:30	0:15
	'19	3:35	2:45	1:08	2:28	8:27	0:10	1:24	2:19	0:01	1:23	0:14
Donderdag	'18	6:33	1:28	0:45	1:55	7:50	0:07	0:50	1:53	0:03	2:06	0:23
	'19	6:51	1:31	0:27	1:56	7:50	0:00	1:04	1:37	0:05	2:13	0:17
Vrijdag	'18	4:06	2:21	0:47	2:35	7:41	0:00	1:44	2:47	0:00	1:29	0:22
	'19	3:12	2:58	0:43	2:27	8:08	0:01	1:40	3:07	0:02	1:15	0:19
Zaterdag	'18	0:50	3:20	0:46	2:41	8:45	0:07	1:54	4:11	0:00	1:07	0:10
	'19	0:20	3:25	1:02	2:44	8:53	0:11	2:32	3:37	0:03	0:57	0:08
Zondag	'18	0:17	2:30	0:38	2:43	9:47	0:04	2:42	3:51	0:01	1:06	0:14
	'19	0:08	2:52	0:44	2:33	10:07	0:02	2:33	3:51	0:00	0:46	0:15

ONDERZOEKSVRAAG 2: LOST DE REALITEIT VAN DE 30-UREN WERKWEEK DE VERWACHTINGEN VAN DE WERKNEMERS IN?

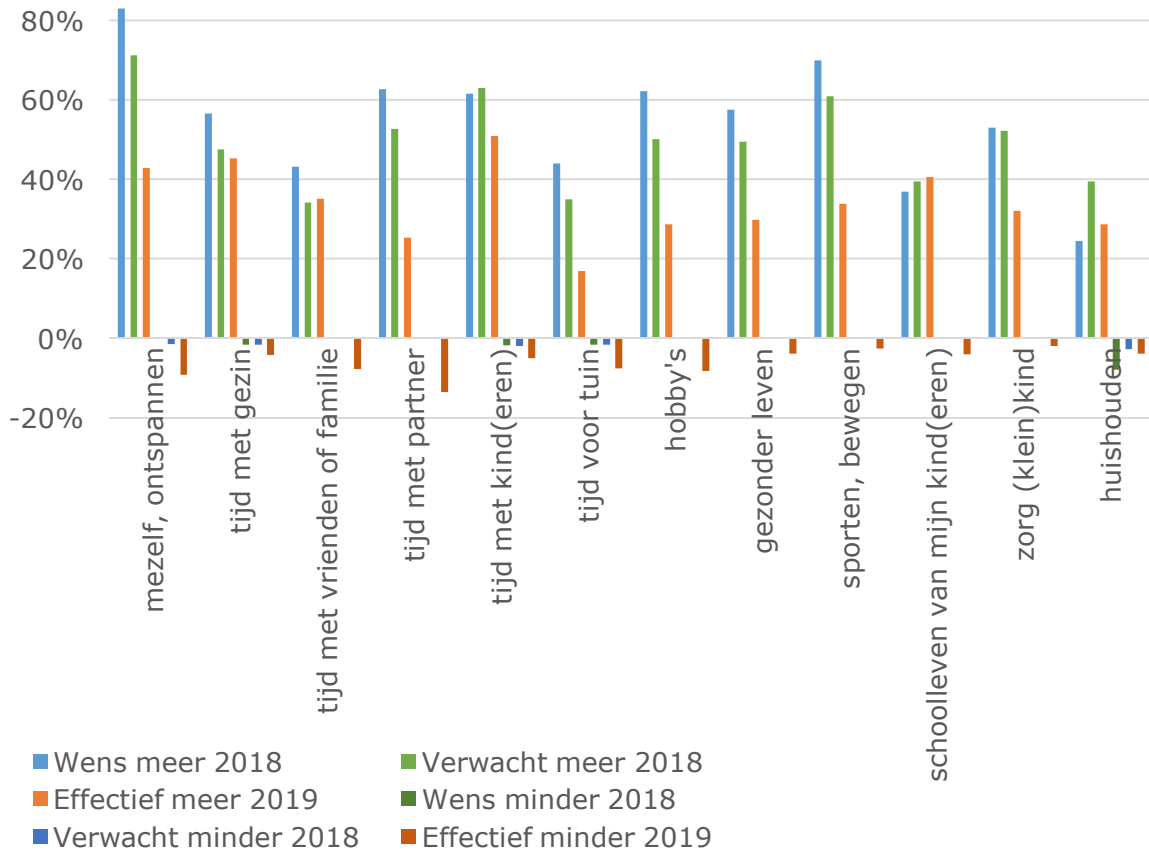
In 2018 hadden de werknemers van Femma duidelijke wensen en verwachtingen over hoe ze hun vrijgekomen tijd tijdens het experiment zouden invullen. In figuur 4 worden deze wensen, verwachtingen en realiteit grafisch weergegeven. Er was een grote eensgezindheid over het belang van persoonlijke tijd (me-time, gezonder leven, meer sporten). 83% wenste meer tijd voor zichzelf te hebben en 71,1% verwachtte dit ook. Bijna 70% wenste meer tijd te hebben voor sport en beweging en ongeveer 60% wenste meer tijd met partner en kinderen door te brengen en gezonder te leven. De verwachting voor tijd met kinderen lag met 63% net iets hoger dan de wens.

In 2019 werden ze gevraagd hoe ze dit effectief ervaarden. Slechts 42,8% gaf aan meer tijd te hebben voor zichzelf, 33,8% voor sport en beweging en 25,4% voor tijd met hun partner. Dit zijn grote verschillen met de wensen en verwachtingen. Wat betreft tijd met kinderen ligt de gepercipieerde realiteit dichterbij de wens: 50,9% gaf aan effectief meer tijd met kinderen te spenderen.

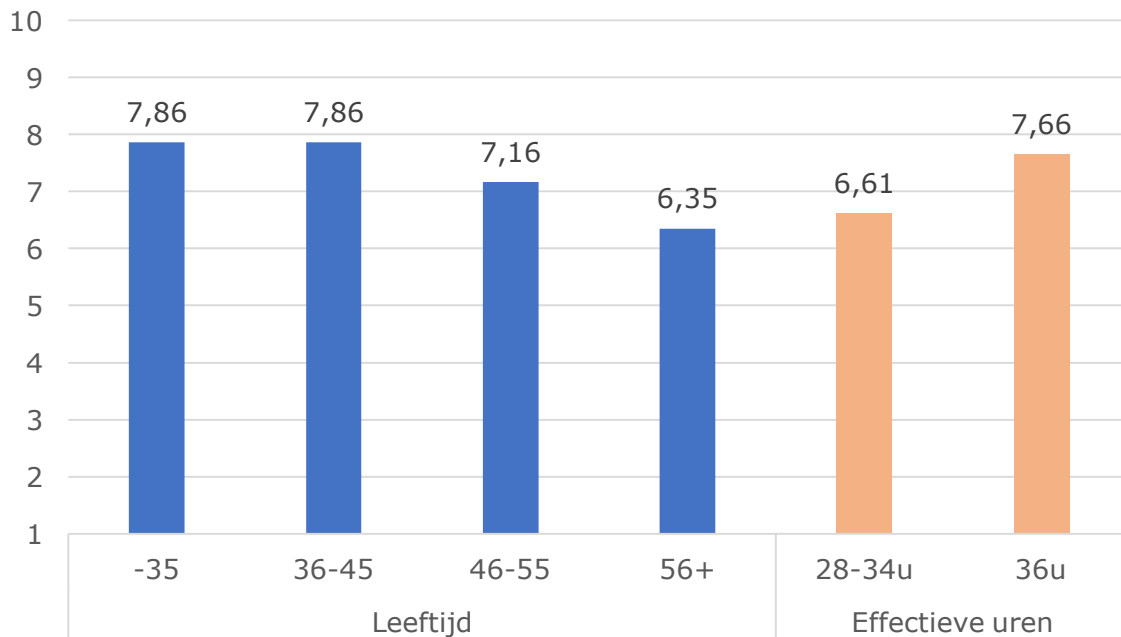
De tijdsbestedingsdata geeft aan dat er o.a. meer tijd ging naar huishoudelijk werk, dit terwijl de grote meerderheid van de werknemers hier liever minder tijd wou aan besteden. Later zullen we hierop verder ingaan.

Hoewel de realiteit op sommige vlakken (ver) onder de wensen bleef, hebben de werknemers het gevoel dat ze hun extra vrije uren wel zinvol hebben besteed, zie figuur 5. Vooral de groepsbegeleiders is dat het geval. De jongere leeftijdsgroepen zijn ook positiever over de invulling van hun vrijgekomen uren dan de oudere leeftijdsgroepen. Dit kan deels verklaard worden doordat de jongere werknemers en de groepsbegeleiders vaker effectief 36 uur werkten. Meer vrijgekomen werkuren betekent meer mogelijkheden voor een (naar hun gevoel) zinvolle invulling.

Figuur 4: % werknemers dat meer of minder tijd wenst, verwacht en effectief spendeert aan een selectie van activiteiten

Figuur 5: Tevredenheid invulling vrijgekomen tijd 2019 (range 1-10)

SAMENGEVAT

- In 2019 werd er, zoals te verwachten, minder tijd besteed aan betaalde arbeid en werk gerelateerde verplaatsingen.
- In 2019 ging er meer tijd naar huishoudelijk werk, zorg en persoonlijke verzorging. De 36-urengroep spendeerde ook meer tijd aan vrije tijd en sociale participatie. Dit is echter ook afhankelijk van de gezinssituatie.
- De totale werklast daalde in 2019 voor werknemers die minder gingen werken.
- Er werd vooral gekozen om één dag in de week minder te werken: woensdag of vrijdag. Dinsdag en donderdag blijven vaste kantoordagen.
- Er was een grote wens om meer tijd voor zichzelf te hebben. Niet alle wensen werden volledig ingelost, maar toch zijn de meesten tevreden over de invulling van hun extra vrije uren.

BETAALD WERK

ONDERZOEKSVRAGEN

Effect van een reductie in werktijd op de manier waarop het werk werd georganiseerd en beleefd:

1. Hoe werd de werktijd verdeeld over de verschillende werkactiviteiten?
2. Had de 30-urenwerkweek een impact op de kwaliteit van het werk of op de afstemming tussen collega's?
3. Heeft de kortere werkweek een invloed op de voldoening die de werknemers halen uit hun werkactiviteiten?
4. Maakten de werknemers in de 30-urenwerkweek veel gebruik van thuiswerk?

SITUERING

Efficiënt omgaan met de werktijd is essentieel wanneer je je werk gedaan wil krijgen op minder tijd. Men kan dan ook verwachten dat werknemers prioriteit gaan geven aan kerntaken en in minder mate aan randtaken. Daarnaast kan men ook efficiënter zijn tijd beheren door minder onderbrekingen toe te laten tijdens de werktijd. Door te kijken naar de verdeling van de werktijd tussen de verschillende werkactiviteiten, de fragmentatie en de beleving van de werktijd, trachten we de impact op het individuele werkproces beter te begrijpen.

WERKWIJZE

Respondenten hadden de keuze uit een 50-tal activiteiten om hun werkactiviteiten in detail te registeren. Deze activiteiten werden in samenwerking met Femma opgesteld zodat de taken van de verschillende functieprofielen in voldoende mate aanwezig waren.

Om de tijdsbesteding overzichtelijk te houden reduceren we de werkactiviteiten tot 9 activiteitengroepen.

1. Algemene administratie en organisatie
2. Vergaderingen, toelichtingen, vorming
3. Groepsbegeleiding
4. Communicatie, redactie, vertegenwoordiging en e-mail
5. Informatie- en dossierverwerking, onderzoek, beleidsontwikkeling & rapportering
6. Leidinggeven, HR
7. Budgetbeheer- en controle
8. Overige werkactiviteiten, pauze, lunch
9. Betaald werk buiten Femma

ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE WERD DE WERKTIJD VERDEELD OVER DE VERSCHILLENDE WERKACTIVITEITEN?

Op niveau van de organisatie, d.w.z. over alle werknemers heen, werd de werktijd in 2019 ongeveer op dezelfde manier verdeeld over de verschillende werkactiviteiten als in 2018. Dit zien we in tabel 3. Enkel voor 'groepsbegeleiding' en 'vergaderingen, toelichtingen, vorming' zijn de verschillen wat groter. Er werd minder tijd besteed aan 'groepsbegeleiding' in 2019, alsook het aandeel van groepsbegeleiding werd kleiner. Voor 'vergaderen, toelichtingen en vorming' zien we een stijging in aandeel, maar slechts een kleine daling in duur.

Zoomen we in op de groep van 36 uur, dan zien we ook daar een procentuele daling voor 'groepsbegeleiding' en stijging voor 'vergaderen etc.'. Het aandeel 'informatie- en dossierverwerking' daalt voor deze groep licht en ook het aandeel tijd besteed aan pauzes etc. was kleiner in 2019 voor de 36-urengroep. De andere twee groepen en vooral de groep van t.e.m. 26u kennen een stijging in aandeel van pauzes.

Tabel 4 toont het aandeel van de werkactiviteiten naar de functie die de werknemers in maart 2018 hadden. We zien dat het grootste deel van het werk van de **administratieve medewerkers** bestaat uit 'algemene administratie en organisatie'. In 2018 bestond bijna 60% van hun werk uit deze activiteit, in 2019 is dat slechts 46%. Het aandeel 'vergaderen etc.', 'communicatie etc.', 'informatie- en dossierverwerking', 'budgetbeheer' en 'pauzes' is dan weer toegenomen. Voor de **educatieve medewerkers** valt vooral de grote daling in het aandeel 'informatie- en dossierverwerking' op, maar zien we ook een stijging in het aandeel 'communicatie etc.' en 'groepsbegeleiding'. Opvallend voor de **leidinggevenden** is de daling in het aandeel van 'leidinggeven' en 'informatie- en dossierontwikkeling'. We zien echter wel een stijging in 'budgetbeheer' en 'vergaderen'. Tenslotte zien we bij de **groepsbegeleiders** een grote daling in het aandeel 'groepsbegeleiding'. We zien bij hun wel een stijging in het aandeel 'administratie', 'vergaderen' en 'communicatie'.

Deze veranderingen zijn niet enkel toe te kennen aan het minder werken, maar natuurlijk ook aan de veranderingen in functies en teams door de reorganisatie. Zo hadden bv. de nieuwe zelfsturende teams in het begin veel nood aan vergaderen om hun doelen scherp te krijgen en de werking van het team te bespreken.

Tabel 3: Aandeel van de werkactiviteiten op het totaal van betaalde arbeid opgesplitst naar jaar en groepen effectieve werkuren

		Algemene admin., organisatie	Vergadering en, toelichting, vorming	Groeps- begeleiding	Communicat ie, redactie, e-mail	Informatie- en dossier- verwerking, beleidsontwi kking	Leidinggeve n, HR	Budgetbehe er- en controle	Overige werkactivitei ten, pauze, lunch	Betaald werk buiten Femma
t.e.m. 26 uur	`18	9,94%	31,41%	22,20%	18,35%	7,18%	0,00%	3,12%	2,00%	5,60%
	`19	11,93%	28,52%	14,50%	18,17%	11,44%	0,00%	2,80%	6,43%	5,91%
28 tot 34 uur	`18	26,16%	21,86%	16,03%	11,10%	18,35%	1,34%	0,82%	4,14%	0,00%
	`19	23,58%	26,13%	12,44%	15,32%	12,62%	1,98%	1,42%	5,78%	0,49%
36 uur	`18	10,84%	23,44%	18,18%	14,44%	15,51%	3,87%	2,13%	9,89%	1,52%
	`19	9,30%	27,97%	19,25%	15,47%	13,56%	3,55%	3,55%	6,78%	0,40%

Tabel 4. Aandeel van de werkactiviteiten op het totaal van betaalde arbeid opgesplitst naar jaar en functie in maart

		Algemene admin., organisatie	Vergadering en, toelichting, vorming	Groeps- begeleiding	Communi- catie, redactie, e-mail	Informatie- en dossier- verwerking, beleidsontwi- kking	Leidinggeven , HR	Budgetbehee- r- en controle	Overige werkactivitei- ten., pauze, lunch	Betaald werk buiten Femma
Administratief	'18	58,37%	11,77%	0,00%	9,75%	3,13%	0,00%	3,88%	6,70%	6,24%
medewerker	'19	46,02%	14,57%	0,00%	11,99%	4,86%	3,94%	5,33%	7,08%	6,05%
Educatief	'18	5,13%	26,02%	3,75%	23,27%	27,66%	0,26%	1,72%	10,81%	1,22%
medewerker	'19	6,71%	24,37%	6,38%	28,16%	21,90%	0,15%	2,53%	9,54%	0,06%
Leidinggevend	'18	4,37%	33,73%	1,53%	13,30%	29,51%	9,60%	3,53%	2,57%	1,65%
	'19	3,60%	37,58%	3,82%	11,02%	23,10%	7,70%	7,34%	3,10%	2,54%
Groeps- begeleider	'18	4,31%	27,02%	50,53%	8,21%	3,38%	2,14%	0,17%	3,73%	0,32%
	'19	5,81%	33,03%	41,97%	9,56%	3,75%	1,66%	0,03%	3,85%	0,07%

ONDERZOEKSVRAAG 2: HAD DE 30-URENWERKWEEK EEN IMPACT OP DE KWALITEIT VAN HET WERK OF OP DE AFSTEMMING TUSSEN COLLEGA'S?

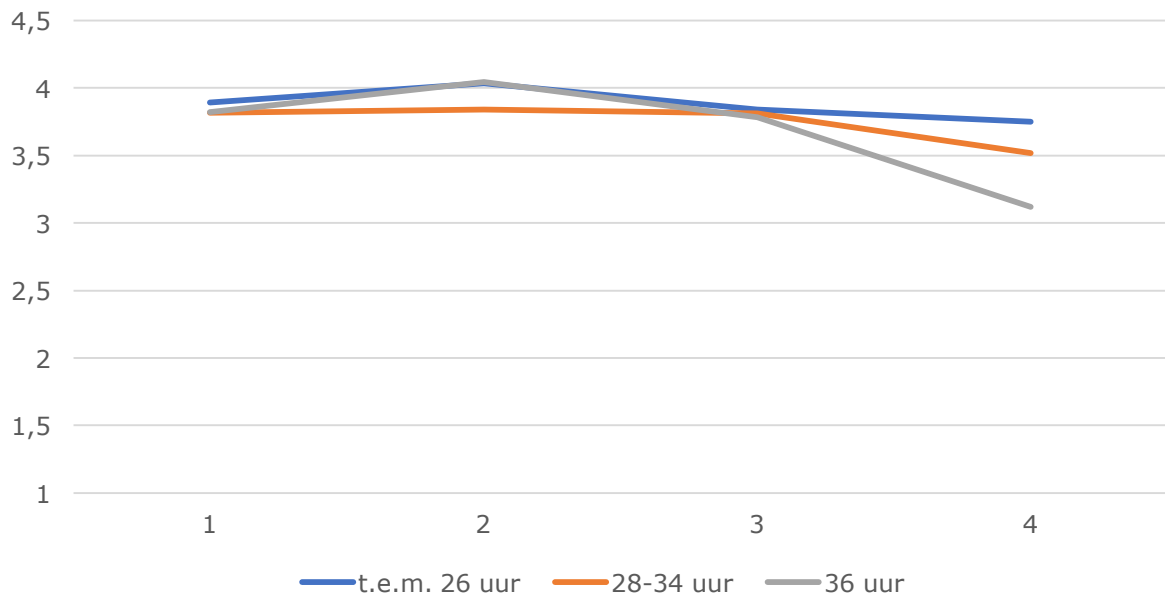
Figuur 6 toont een lichte daling in de ervaren kwaliteit van de werksfeer. Vooral in oktober 2019 scoort men op deze schaal minder goed. Bij de groep van 36 uur is dit verschil tussen meting 4 en 1, 2 en 3 redelijk groot en ook significant. Ook het plezier in het werk daalt licht, zie figuur 7. Enkel voor de groep van 26 uur of minder vinden we hier een significant verschil tussen de metingen.

Splitsen we deze resultaten op naar team waarin de werknemer werkzaam is, dan zien we grote verschillen (resultaten niet getoond). De ervaren daling in de kwaliteit van de werksfeer en plezier in het werk is vooral toe te schrijven aan enkele teams waarin de aanpassing aan de nieuwe structuur wat minder vlot ging.

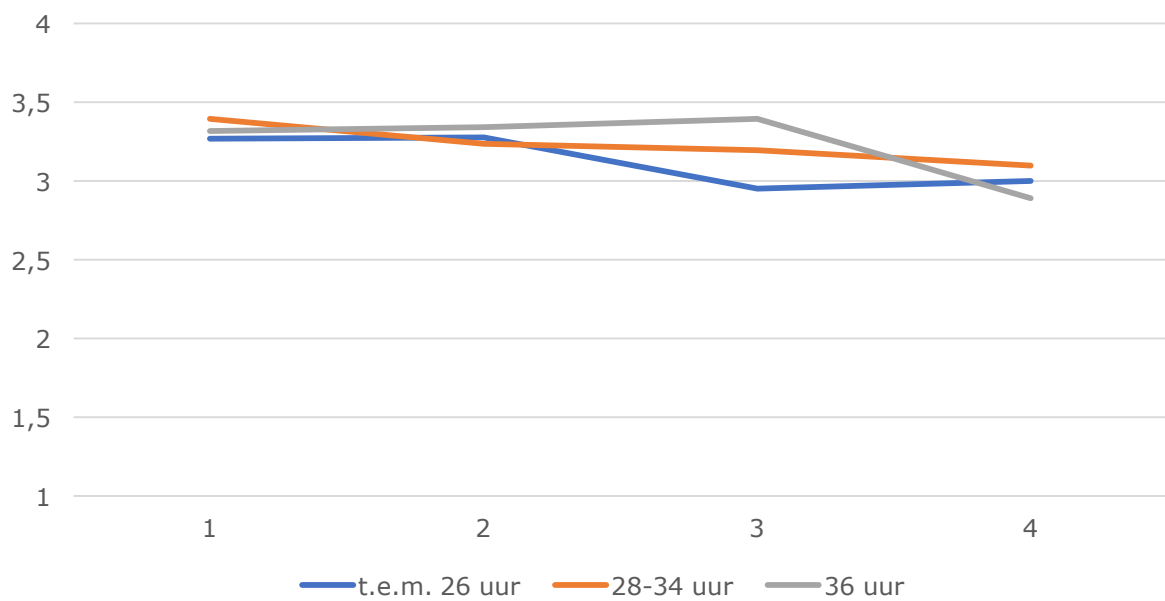
Het ervaren werktempo nam in 2019 niet toe. Dat zien we in figuur 8. Over alle werknemers heen nam die zelfs significant af. Dit significant verschil vinden we niet terug voor de verschillende groepen naar effectieve werkuren.

Het werkregime van de 30-urenwerkweek blijkt voor de werknemers ook verkiesbaar op langere termijn. Zo geeft in 2019 bijna 90% van de 36-urengroep aan dat ze denken dat ze in het huidige regime (30-urenwerkweek) zouden kunnen werken tot hun pensioenleeftijd. In 2018 zag maar zo'n 16% dit mogelijk in hun regime van 36 uren. Deze resultaten vindt u in de bijlagen (tabel 2).

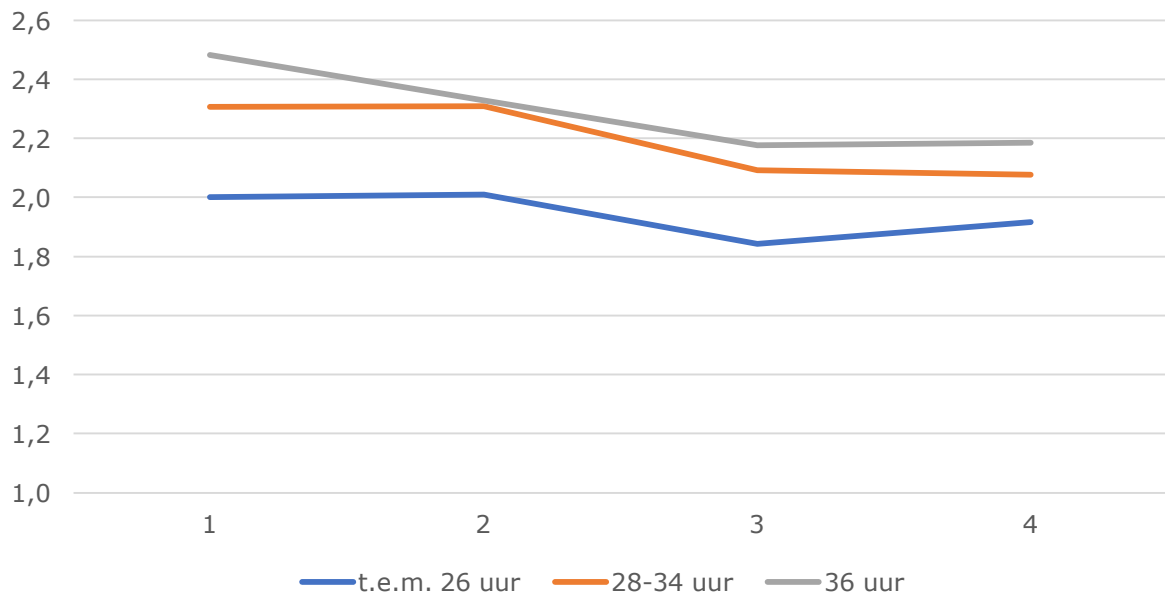
Figuur 6. Schaal Werksfeer voor groepen over metingen (range 1-5)

Figuur 7. Schaal Plezier in werk voor groepen over metingen (range 1-4)

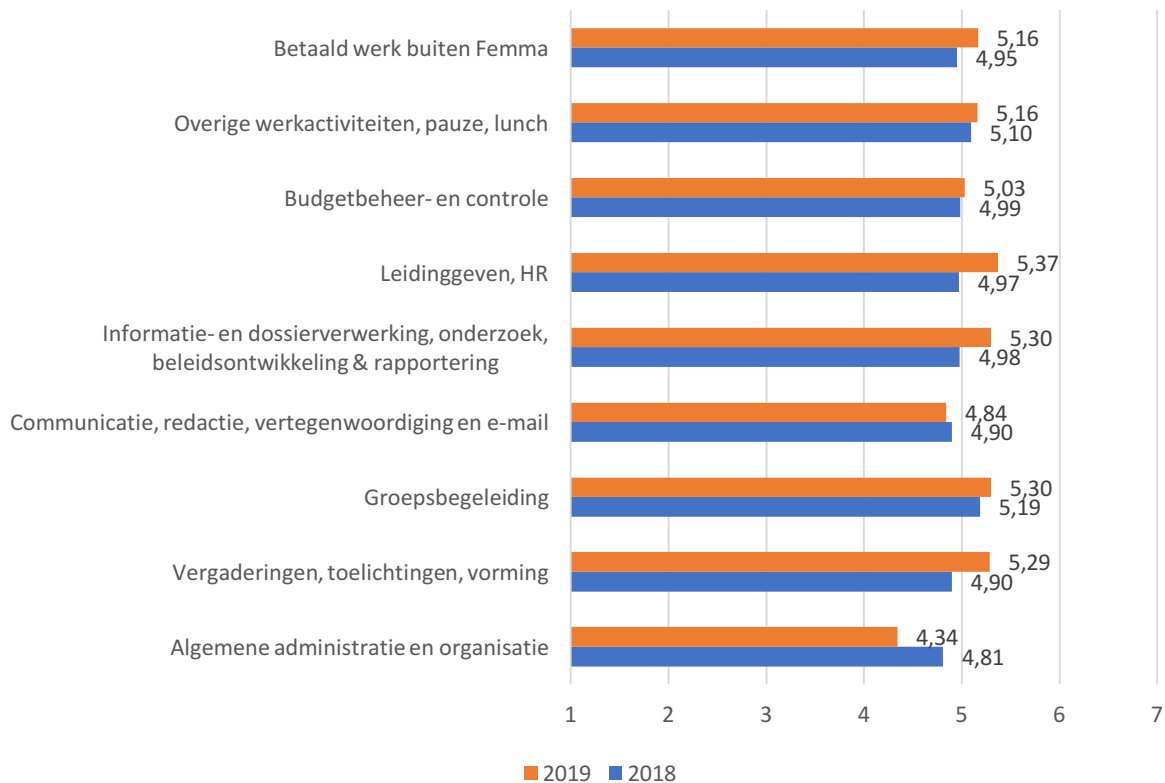
Figuur 8. Schaal Werktempo en hoeveelheid voor groepen over metingen (range 1-4)

ONDERZOEKSVRAAG 3: HEEFT DE KORTERE WERKWEEK EEN INVLOED OP DE VOLDOENING DIE DE WERKNEMERS HALEN UIT HUN WERKACTIVITEITEN?

Tijdens het experiment nam de voldoening bij de meeste werkactiviteiten toe voor zij die minder gingen werken dan voorheen (28-34 uur en 36 uur groep), zie figuur 9. Enkel 'algemene administratie en organisatie' werd in 2019 met minder voldoening gedaan dan voorheen. Specifiek voor de 36-urengroep is er een grote stijging in voldoening bij het 'leidinggeven', 'vergaderen' en 'informatie- en dossierverwerking'. Activiteiten i.v.m. communicatie gaven in 2019 iets minder voldoening voor de groep van 36 uur. De verschillen zijn vaak klein maar wel opvallend omdat we deze stijgingen niet terugvinden bij de groep die niet geminderd is in uren.

Figuur 9. Voldoening voor werkactiviteiten in 2018 en 2019 voor de 36-urengroep (range 1-7)

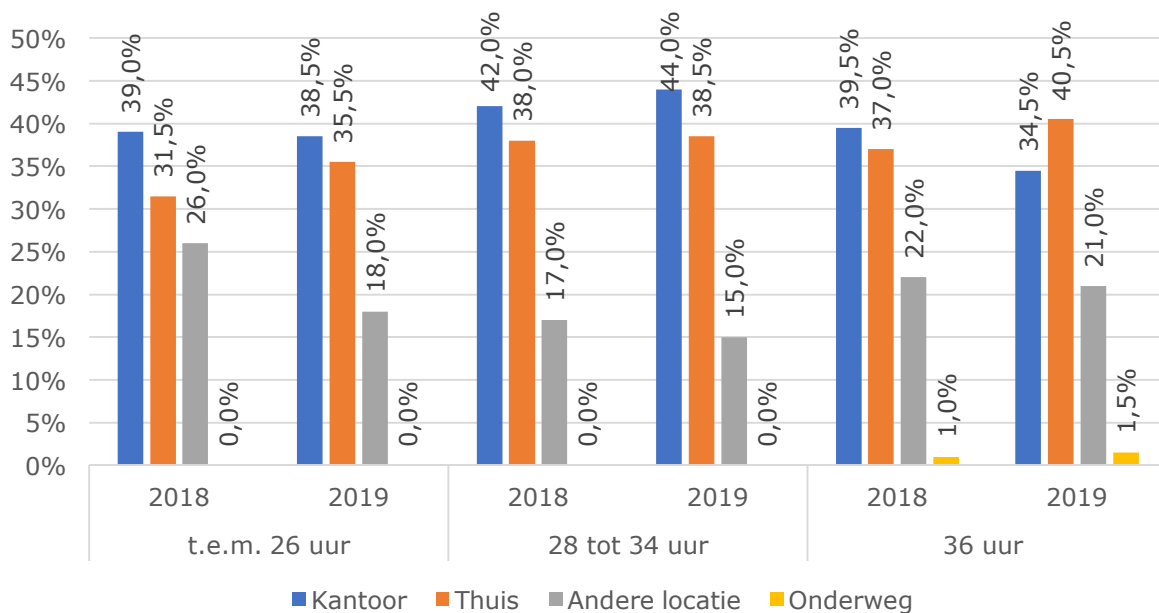

ONDERZOEKSVRAAG 4: MAAKTEN DE WERKNEMERS IN DE 30-URENWERKWEEK VEEL GEBRUIK VAN THUISWERK?

Femina is al langer een zeer flexibele werkgever wat betreft plaats- en tijdonafhankelijk werken. Toch zien we in figuur 10 dat het aandeel thuiswerk in 2019 is gestegen voor alle groepen. Bij de 36-urengroep gaat dit ten koste van kantoorwerk. Voor de groep van 28 tot 34 uur zien we slechts een kleine stijging in thuiswerk. Bij hen stijgt ook het aandeel kantoorwerk, maar daalt het aandeel werken op andere locaties. De groep van 26 uur of minder stijgt in thuiswerk, en dit ten koste van werk op andere locaties.

Meer thuiswerken en minder werkuren zorgden ervoor dat de totale tijd aan verplaatsingen daalde in 2019 voor de groep van 36 uur. Dit is te wijten aan de daling van 2u38 in werk gerelateerde verplaatsingen. We zien wel een stijging in verplaatsingen voor het huishouden en verplaatsingen voor de kinderen.

Figuur 10. Aandeel werk op verschillende locaties in 2018 en 2019 voor de verschillende groepen

SAMENGEVAT

- De verdeling over de verschillende werkactiviteiten blijft ongeveer gelijk, uitgezonderd voor een afname in groepsbegeleiding en toename van vergaderen. Voor de 36-urengroep namen de pauzes ook af.
- We zien een daling in de kwaliteit van de werksfeer voor de 36-urengroep. Dit is vooral toe te schrijven aan enkele teams.
- Het werktempo neemt licht af, maar blijft stabiel voor de 36-urengroep.
- Voor de meeste werkactiviteiten zien we een grotere voldoening in 2019.
- Het aandeel thuiswerk stijgt en de werk gerelateerde verplaatsingen minderen.

ONBETAALD WERK

ONDERZOEKSVRAGEN

Impact van arbeidsduurvermindering op (de verdeling van) het huishoudelijk werk en kindercare:

1. Zijn er veranderingen vast te stellen in de duur en betekenis van de activiteiten m.b.t. onbetaalde arbeid?
2. Hoe is de verdeling van huishoudelijk werk en kindercare op gezinsniveau beïnvloed door de arbeidsduurvermindering?

SITUERING

Hoewel het verschil tussen vrouwen en mannen in tijd besteed aan het huishouden en kindercare over de jaren afgenomen is, zijn er toch nog grote verschillen. Vrouwen besteden meer tijd dan mannen aan huishoudelijk werk mede ten gevolge van mannen die meer tijd aan betaald werk besteden. Sommige onderzoekers (bv. Hochschild, 1997) denken dat enkel een collectieve vermindering in werkuren een eerlijke verdeling in huishoudelijk werk kan brengen.

ONDERZOEKSVRAAG 1: ZIJN ER VERANDERINGEN VAST TE STELLEN IN DE DUUR EN BETEKENIS VAN DE ACTIVITEITEN M.B.T. ONBETAALDE ARBEID?

In het algemeen werd er in 2019 meer tijd besteed aan huishoudelijk werk en zorg. De tijd besteed aan verschillende huishoudelijke taken en zorgtaken is te vinden in tabel 5. Wat betreft huishoudelijk werk zien we een stijging in de tijd besteed aan 'tafeldekken/afruimen, koken, afwas doen'. Deze stijging is het grootst voor de groep van 36 uren. Bij verdere analyse zien we dat er vooral meer tijd naar koken gaat. Ook besteedde men in 2019 meer tijd aan 'schoonmaken, opruimen, wassen en strijken'. Vooral de groep t.e.m. 26 uur besteedde hier in 2019 meer tijd aan, ongeveer een uur per week. Ook de 36-urengroep spendeerde meer aan dit soort activiteiten, bijna een half uur per week meer. Een derde grote stijging zien we voor de activiteiten die te maken hebben met winkelen en aankopen doen. Hier zien we dat de groep van 28 tot 34 uur het meest stijgt op dat vlak. Zij besteedden in 2019 bijna twee uur meer aan winkelen en aankopen.

Voor kinderopvang zien we een sterke toename in 2019 bij de 36-urengroep, dit zowel voor de zorg voor kinderen als voor de meer opvoedende activiteiten (voorlezen, huiswerk begeleiden, ...). De twee andere groepen besteden veel minder tijd aan kinderopvang omdat zij ook minder vaak nog (jonge) inwonende kinderen hebben. De tijd die hier besteed wordt aan kinderopvang kan dus ook gaan over de kleinkinderen. Voor de groep van t.e.m. 26 uur zien we een daling wat betreft zorg voor kinderen, maar een stijging in opvoedende activiteiten in 2019. Voor de groep van 28 tot 34 uur zien we net het omgekeerde.

Zorg aan volwassen huisgenoten stijgt in 2019 voor de groep van t.e.m. 26 uur. Bij de andere twee groepen zien we een daling. Onbetaalde hulp aan niet-inwonenden stijgt dan wel net weer bij deze twee groepen. Zij maakten hier in 2019 meer tijd voor vrij. De groep van 28 tot 34 uur spendeert hier in 2019 het meest aan van alle groepen.

Deze huishoudelijke taken en zorgtaken hangen ook samen met het hebben van eventuele inwonende kinderen. Opvallend is dan dat het vooral werknemers zijn

zonder inwonende kinderen of met kinderen tussen 8 en 18 die meer tijd aan koken etc. besteden. Werknemers met jonge kinderen (tussen de 0 en 7) spenderen dan weer meer tijd aan schoonmaken, wassen, ... en kindercare activiteiten (samengeteld 12u45 in 2019 t.o.v. 10u27 in 2018). Werknemers met wat oudere kinderen (tussen 8 en 18) spendeerden in 2019 wat meer tijd aan de organisatie en administratie van het huishouden, winkelen en bezoek aan diensten. Ook werknemers zonder inwonende kinderen of met volwassen kinderen spendeerden meer tijd aan winkelen en bezoek aan diensten. Deze twee groepen zonder jonge kinderen besteedden wel meer tijd aan een of andere vorm van onbetaalde hulp aan niet-inwonenden of een volwassen huisgenoot.

Er is in de 30-urenwerkweek dus meer tijd voor zorg: kindercare voor zij met jonge kinderen en onbetaalde hulp voor zij zonder (jonge) kinderen. Er wordt meer tijd besteed aan koken en winkelen, maar voor zij met kinderen ook aan schoonmaken en wassen. Administratie en organisatie van het huishouden nam ook meer tijd in beslag in 2019. Dit kan te maken hebben met het beter willen plannen en gezinsleden op elkaar afstemmen in het nieuwe regime.

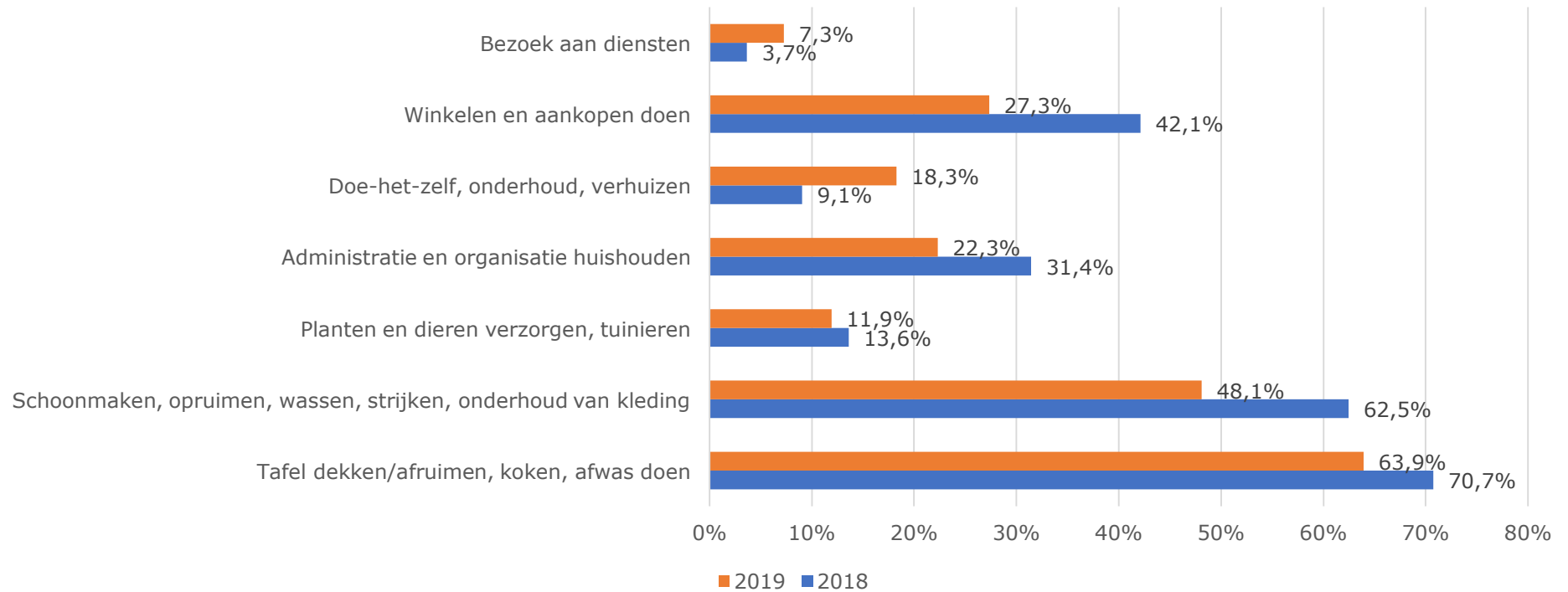
De algemene stijging in huishoudelijk werk en zorg hoeft men niet per se als iets negatiefs te zien. Werknemers gaven in 2019 vaker aan bepaalde van deze activiteiten meer voor het plezier te doen: koken, opvoeding van kinderen en onbetaalde hulp aan niet-inwonenden. Ook werden minder van dit soort activiteiten ervaren als een verplichting. Deze resultaten kan u vinden in de bijlagen (tabel 3).

Daarnaast werden routineuze huishoudelijke activiteiten voor zij die geminderd waren in werkuren minder gecombineerd met andere activiteiten, zie figuur 11. Men was dus meer gefocust op één activiteit, wat meestal ten goede komt van de kwaliteit van die tijd. Zo combineerde de groep van 36 uren in 2018 nog zo'n 62% van hun activiteiten rond schoonmaken en wassen met een andere activiteit, terwijl dit in 2019 nog maar 48% was. In 2018 werden deze activiteiten nog vaker gecombineerd met ander huishoudelijk werk of met recreatieve tijd.

Tabel 5. Gemiddelde duur per respondent per week voor alle activiteiten m.b.t. onbetaalde arbeid naar jaar, groep effectieve uren en leeftijd jongste inwonende kind

		Huishoudelijk werk						Kinderzorg		Onbetaalde hulp		
		Tafeldek ken, koken, afwas doen	Schoon maken, wassen, strijken	Planten en dieren verzorgen	Administra tie en organisatie	Doe-het- zelf, onderhoud , verhuizen	Winkele n en aankope n doen	Bezoek aan diensten	Verzor ging	Opvoedi ng en begeleid ing	Zorg volw. huis- genoot	On- betaalde hulp anderen
Effectieve uren												
t.e.m. 26 uur	'18	6:25	6:00	1:35	0:54	0:36	3:01	0:01	1:47	1:12	0:04	1:34
	'19	6:45	6:59	1:33	1:30	0:50	3:35	0:13	1:27	1:40	0:12	0:48
28 tot 34 uur	'18	4:24	6:12	1:02	1:03	0:16	2:41	0:12	1:19	1:58	0:48	0:46
	'19	4:45	6:00	1:01	0:58	0:27	4:31	0:11	1:54	1:12	0:35	1:24
36 uur	'18	4:05	3:06	0:23	0:42	0:33	1:42	0:02	3:43	3:29	0:08	0:06
	'19	4:58	3:34	0:26	1:08	0:49	2:10	0:09	3:55	3:45	0:02	0:14
Leeftijd jongste inwonend kind												
Geen inwonend kind	'18	4:50	4:57	1:07	0:31	0:33	2:44	0:05	1:18	1:14	0:20	1:08
	'19	5:50	4:47	0:54	1:09	0:55	4:25	0:10	1:04	0:53	0:12	1:38
Jongste kind tussen 0 en 7	'18	4:36	4:08	0:25	0:33	0:38	1:59	0:01	6:54	3:33	0:00	0:17
	'19	4:37	5:15	0:27	0:46	0:19	1:55	0:06	7:40	5:05	0:00	0:02
Jongste kind tussen 8 en 18	'18	4:39	3:49	1:04	0:42	0:10	1:34	0:02	2:54	5:11	0:00	0:06
	'19	5:07	3:37	1:06	1:24	0:41	1:44	0:12	2:43	4:49	0:00	0:11
Jongste kind ouder dan 18	'18	6:21	7:36	1:31	2:23	0:32	2:26	0:18	1:00	1:36	1:25	0:00
	'19	4:58	8:42	2:01	2:15	0:34	3:00	0:25	0:07	0:32	1:41	0:00

Figuur 11. Aandeel van de huishoudelijke activiteiten gecombineerd met een nevenactiviteit voor de 36-urengroep in 2018 en 2019

ONDERZOEKSVRAAG 2: HOE IS DE VERDELING VAN HUISHOUDELIJK WERK EN KINDERZORG OP GEZINSNIVEAU BEÏNVLOED DOOR DE ARBEIDSDUURVERKORTING?

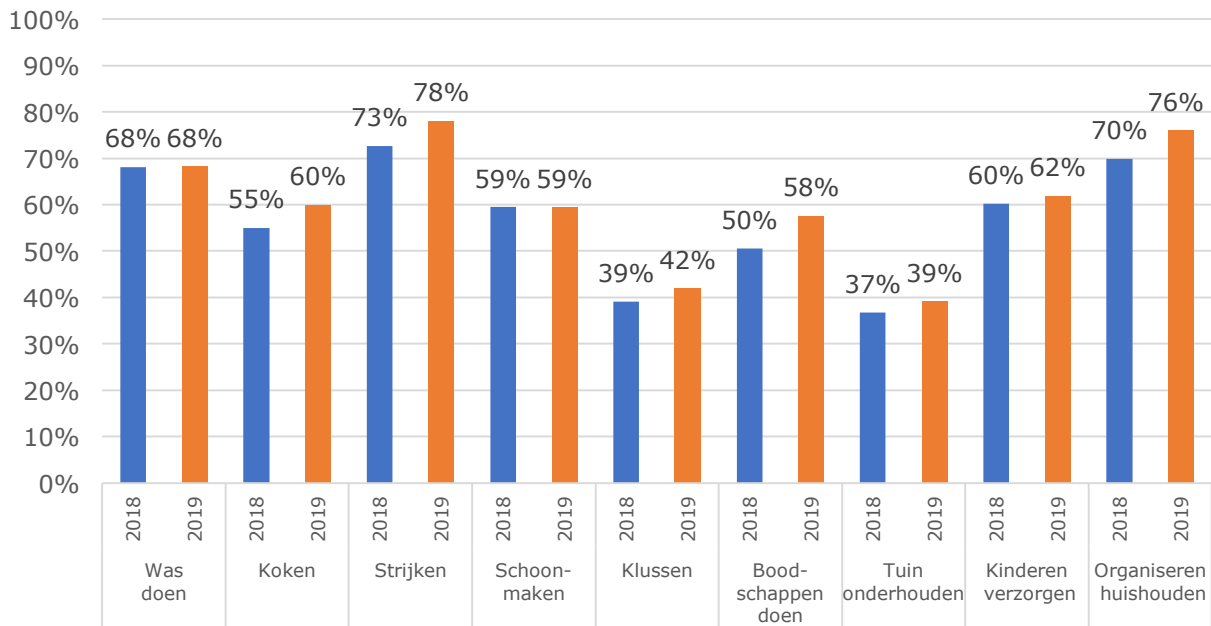
Werknemers die minder zijn gaan werken, hebben in 2019 over het algemeen minder huishoudelijk werk en kindercare uitbesteed. De werknemers hebben het gevoel dat zijzelf meer huishoudelijke taken zijn gaan opnemen en/of dat het verschil met hun partner daarin vergroot is in 2019. Opvallend is ook dat zij zelf aangeven erg veel taken grotendeels op zich te nemen (tussen de 50 tot 70%), enkel klussen en de tuin onderhouden zijn activiteiten waar de partner het grootste aandeel van opneemt, zie figuur 12. Hoewel enkele werknemers een vrouwelijke partner hebben, is dit toch vooral een zeer genderstereotiepe verdeling.

Ook al hebben de werknemers het gevoel dat een groot deel van de huishoudelijke taken op hun schouders komt, ze zijn over het algemeen tevreden over de organisatie en verdeling ervan. De 36-urengroep is het minst tevreden, en voor deze groep vinden we ook nauwelijks een verschil tussen 2018 en 2019. Dat gaat van 56,05% naar 58,55% die tevreden zijn over de organisatie en van 55,3% naar 56,45% die tevreden zijn over de verdeling van de huishoudelijke taken. De groep van ontevredenen is gegroeid van 19,4% naar 26,7% voor de organisatie, en van 20,9% naar 33,3% voor de verdeling van de huishoudelijke taken. We zien dus meer extremen. Wat betreft organisatie en verdeling van de kindercare zien we vooral een grotere tevredenheid in 2019. Deze resultaten staan uitgebreid voorgesteld in de bijlagen (tabel 4 en 5).

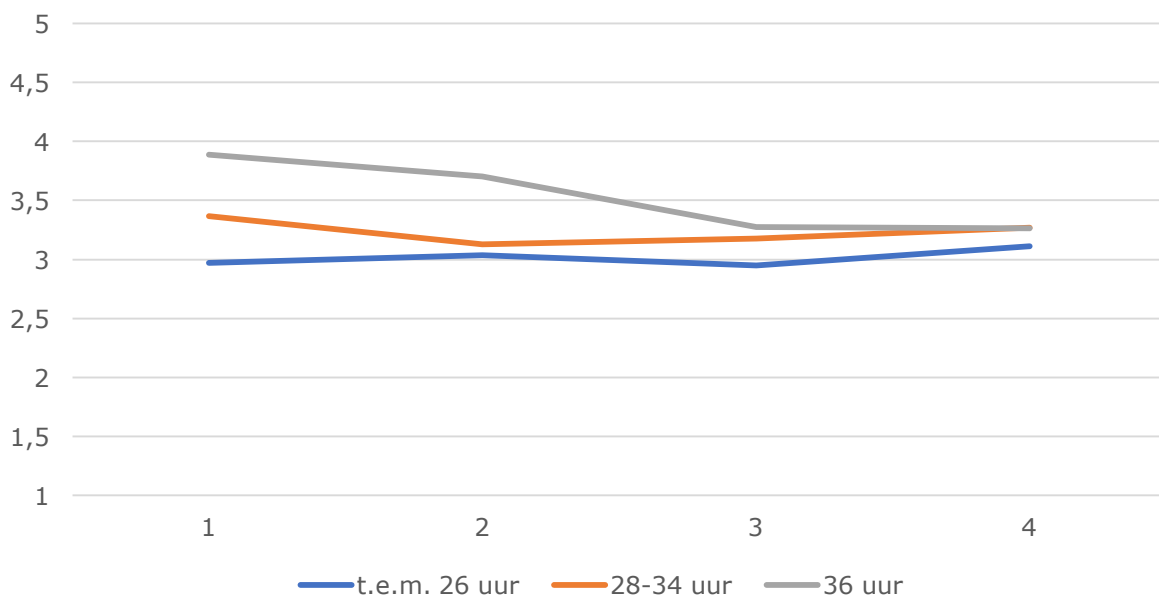
De extra tijd besteed aan huishoudelijk werk en de kindercare in 2019 zorgt niet voor meer stress. In tegendeel zelfs, de groep van 36 uren ervaart significant minder huishoudstress in 2019 dan in 2018, zie figuur 13. In maart 2018 scoorde ze nog bijna 4 op de stress schaal, terwijl dit in oktober 2019 maar 3,25 was (schaal van 1 tot 5). Dit kan ook te maken hebben met het feit dat er minder gemultitasked werd tijdens het huishoudelijk werk in 2019. In oktober

2019 (meting 4) liggen de scores op huishoudstress dicht bij elkaar voor de verschillende groepen.

Figuur 12. Perceptie van activiteiten m.b.t. onbetaalde arbeid dat ze zelf opnemen van alles gedaan door werknemer en partner samen, in % voor de 36-urengroep

Figuur 13. Huishoudstress over de metingen voor de verschillende groepen (range 1-5)

SAMENGEVAT

- Binnen huishoudelijk werk zien we vooral een stijging in koken, schoonmaken en wassen en winkelen.
- Er is in de 30-urenwerkweek meer tijd voor zorg: kinderopvang voor zij met jonge kinderen en onbetaalde hulp voor zij zonder (jonge) kinderen.
- Huishoudelijk werk en kinderopvang werd in 2019 met meer plezier gedaan en minder vaak gecombineerd met andere activiteiten.
- De werknemers hebben het gevoel dat veel onbetaald werk bij hun terecht komt. Wat betreft huishoudelijke taken is de groep met ontevreden hierover ook gegroeid.
- De ervaren huishoudstress was beduidend lager en huishoudelijke taken worden minder gecombineerd in 2019.

VRIJE TIJD EN SOCIALE PARTICIPATIE

ONDERZOEKSVRAGEN

Invloed van de kortere werkweek op vrije tijd/recreatieve tijd:

1. Is er verandering in de samenstelling van de vrijetijdsactiviteiten?
2. Is de kwaliteit van de vrijetijd erop vooruitgegaan?

SITUERING

Over het algemeen hebben mannen iets meer vrije tijd dan vrouwen. Daarnaast hebben vrouwen ook een minder kwalitatieve vrije tijd; zij ervaren een meer gefragmenteerde tijd en combineren deze tijd vaker met andere activiteiten (contaminatie). Minder tijd moeten spenderen aan betaald werk kan ervoor zorgen dat men meer (kwalitatieve) vrije tijd heeft. Met de invoering van de 35-urenweek in Frankrijk gingen vrouwen meer tijd besteden aan persoonlijke verzorging, lezen en muziek luisteren. Bij mannen werd er een stijging van sport, tuinieren en rondhangen vastgesteld (Méda & Orain, 2002).

ONDERZOEKSVRAAG 1: IS ER VERANDERING IN DE SAMENSTELLING VAN DE VRIJETIJDSDACTIVITEITEN?

Als we spreken over vrije tijd of recreatieve tijd bekijken we de categorieën van 'sociale participatie', 'vrijetijd en media' en 'ontspannen en niks doen'. Deze drie categorieën worden weergegeven in tabel 6. Voor alle groepen zien we een stijging in de tijd besteed aan ontspannen en niks doen in 2019. Voor de groepen die minder zijn gaan werken, zien we ook een stijging voor sociale participatie, deze is vooral groot bij de groep van 28 tot 34 uur. De 36-urengroep is de enige groep waar we een stijging zien in tijd gespendeerd aan vrijetijdsactiviteiten en media: van 18u12 in 2018 naar 19u32 in 2019. Het zijn activiteiten zoals tv kijken, lezen, surfen op het internet waar meer tijd naartoe gaat bij de 36-urengroep. Dit zijn activiteiten die men vooral thuis doet, zie tabel 7. Ook hobby en spel activiteiten zijn wat gestegen. Wat betreft sociale participatie zien we dat de stijging vooral te wijten is aan sociale contacten en bezoeken, niet aan vrijwilligerswerk. Sociale contacten spelen zich vaker buitenshuis af, toch zien we dat voor de groep van 36 uur enkel de inhuizige sociale participatie is gestegen. Bij de twee andere groepen zien we wel een stijging van uithuizige sociale participatie. De groep van 28 tot 34 uur spendeerde in 2019 naast sociale contacten en lezen ook meer tijd aan recreatie.

Voor de groep van 36 uur zien we geen grote verschuivingen in vrijetijdsactiviteiten. Een iets groter deel van hun recreatieve tijd werd in 2019 besteed aan lezen en internetgebruik. De resultaten van de 36-urengroep wordt voorgesteld in figuur 14. Voor de andere twee groepen verwijzen we naar de bijlagen (tabel 6). De groep van 28 tot 34 uur spendeerde vooral een veel groter aandeel van de recreatieve tijd aan sociale contacten en iets minder aan tv kijken en cultuur en vermaak. Ook bij de groep van t.e.m. 26 uur zien we enkele veranderingen: zij besteedden in 2019 een groter aandeel aan vrijwilligerswerk, recreatie en sport en beweging. Het grootste deel van de recreatieve tijd gaat echter naar tv kijken en sociale contacten, dit voor alle groepen en verandert niet met minder werken. Bij de groep t.e.m. 26 uur gaat ook een groot deel van de vrije tijd naar vrijwilligerswerk en verenigingsleven.

Minder uren werken zorgt echter niet voor een meer divers repertoire qua recreatieve activiteiten. Bij de groep van 28 tot 34 uur zien we zelfs minder diversiteit van recreatieve activiteiten in 2019, zie bijlagen (tabel 7). Dit wil zeggen dat ze niet zo zeer nieuwe activiteiten hebben opgestart, maar hun tijd vooral hebben gestoken in een bepaald aantal activiteiten, die ze voorheen ook al deden.

Alle werknemers werden eind 2018 uitgedaagd door Femma om na te denken over hun tijd en te kijken waar zij liever meer of minder tijd in wilden steken. Ook werknemers die niet minder gingen werken, gingen hier mee aan de slag en dat kan verklaren waarom we ook daar verschillen opmerken. De focus op de meer inhuizige activiteiten bij de 36-urengroep kan te maken hebben met de wens naar meer me-time. Dit zijn vaak rustigere activiteiten, zoals lezen of bepaalde hobby's, die men graag alleen doet. In het volgende onderdeel bespreken we de alleen-tijd en met wie er activiteiten gedaan worden.

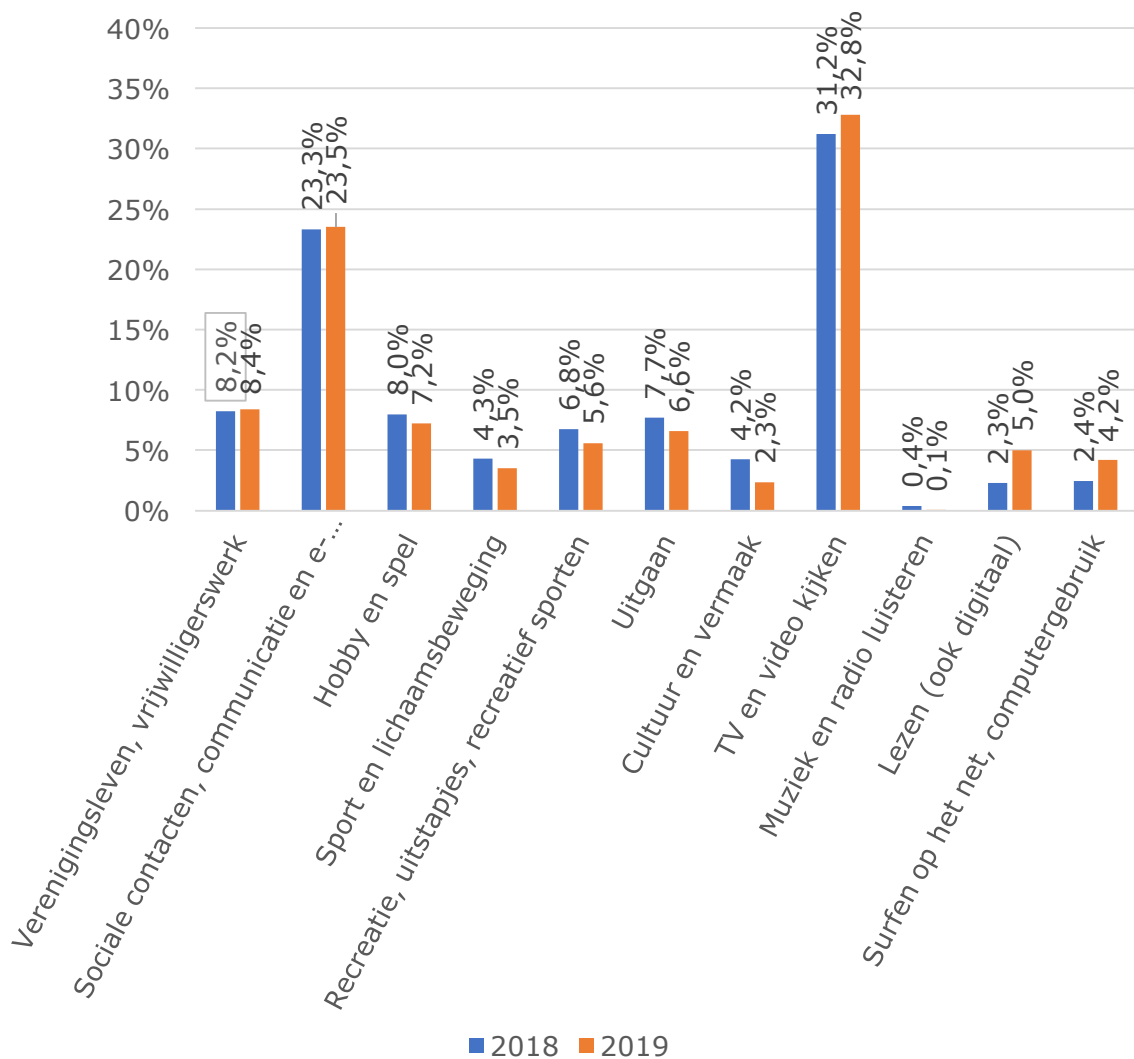
Tabel 6. Gemiddelde duur per respondent per week voor recreatieve tijd naar verschillende groepen in 2018 en 2019

		Sociale contacten, verenigingsleven en onbetaalde hulp	Vrije tijd en media	Ontspannen en niks doen
t.e.m. 26 uur	'18	12:54	17:40	0:57
	'19	12:26	15:42	2:33
28 tot 34 uur	'18	8:55	20:48	0:40
	'19	12:12	18:17	1:04
36 uur	'18	9:06	18:12	1:13
	'19	9:29	19:32	1:43

Tabel 7. Gemiddelde duur per respondent per week voor in- en uithuizige sociale participatie en vrije tijd naar verschillende groepen in 2018 en 2019

	Sociale participatie		Vrije tijd		
	Inhuis	Uithuis	Inhuis	Uithuis	
t.e.m. 26 uur	'18	4:22	7:36	13:39	3:46
	'19	3:16	8:08	9:26	6:10
28 tot 34 uur	'18	2:31	4:52	14:00	6:39
	'19	3:21	6:50	13:30	4:36
36 uur	'18	2:36	6:13	10:31	7:34
	'19	3:15	5:53	12:40	6:52

Figuur 14. Aandeel van verschillende vrijetijdsactiviteiten op totaal van vrijetijdsactiviteiten voor de 36-urengroep in 2018 en 2019

ONDERZOEKSVRAAG 2: IS DE KWALITEIT VAN DE VRIJETIJD EROP VOORUITGEGAAN?

WERKWIJZE

Gefragmenteerde tijd is tijd die onderbroken wordt door andere activiteiten. Gefragmenteerde tijd bestaat dus vaker uit kortere episodes van activiteiten. Hier operationaliseren we fragmentatie als de gemiddelde duur per activiteit. Hoe langer de gemiddelde duur, hoe minder gefragmenteerd die tijd.

Gecontamineerde vrije tijd is een vrijetijdsactiviteit gecombineerd met een andere activiteit die vaak niet vrije tijd is. Dit wordt ook wel multitasking genoemd. Hiervoor bekijken we de duur van de activiteiten die gecombineerd werden met een tweede activiteit.

BEVINDINGEN

Voor de kwaliteit van de vrije tijd bekijken we de fragmentatie en contaminatie van de tijd. Deze resultaten zijn te vinden in tabel 8. Voor de echte vrijetijdsactiviteiten zoals tv kijken, hobby's, recreatie etc. zien we dat er een lichte stijging is in fragmentatie voor de groepen die minder gingen werken. Een meer gefragmenteerde tijd bestaat dus uit minder lange episodes per activiteit en zou kwalitatief minder zijn. Voor sociale participatie zien we bij alle groepen een daling van de fragmentatie, een minder gefragmenteerde tijd dus.

De 36-urengroep combineert minder van de tijd besteed aan sociale participatie en vrije tijd met andere activiteiten. Deze recreatieve tijd (sociale participatie en vrijetijdsactiviteiten) is dus puurder, wat ten goede zou komen voor de kwaliteit ervan. In 2018 had deze groep 7u14 pure vrije tijd, in 2019 was dat 9u47. Dit komt vooral omdat ze het minder gaan combineren met kinderzorg en persoonlijke verzorging.

De groep van 28 tot 34 uur combineert ongeveer evenveel van de tijd besteed aan sociale participatie en vrije tijd met andere activiteiten in 2019 als in 2018.

We zien hier vooral een stijging van sociale participatie gecombineerd met persoonlijke verzorging. Dit is daarom niet altijd een indicatie voor een lagere kwaliteit, aangezien het hier vaak gaat over het combineren van sociale contacten en eten en drinken. Bij deze groep zien we ook een stijging van sociale en vrijetijdsactiviteiten in combinatie met zorg.

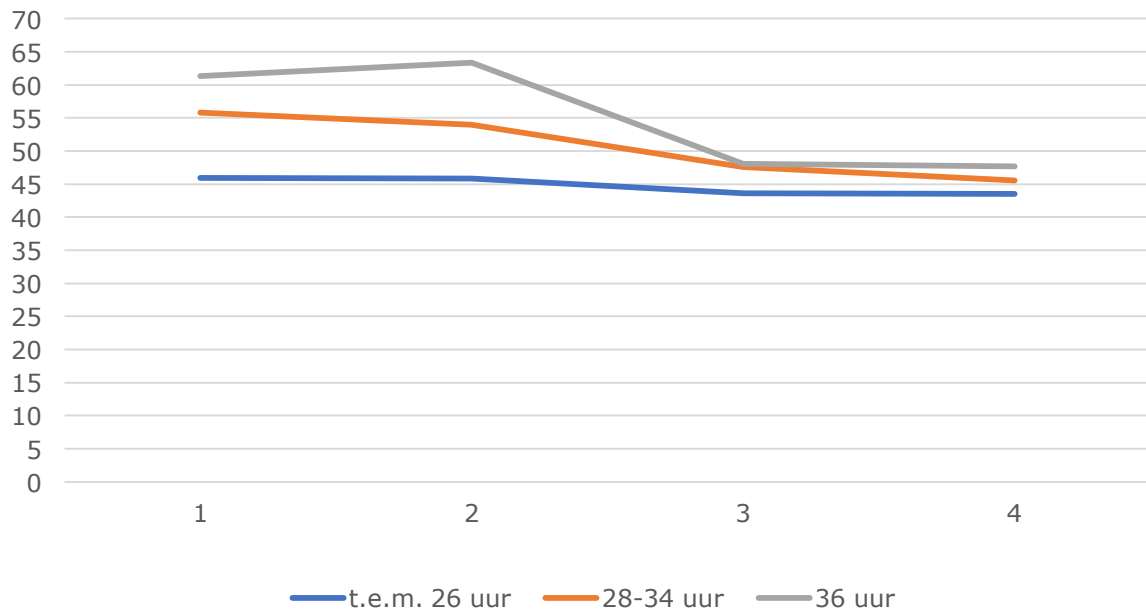
We kunnen voorzichtig spreken van een meer kwalitatieve recreatieve tijd in 2019, zeker voor de groep van 36 uur.

Ook de stress rond vrije tijd, de ervaren vrijetijdsdruk, is gedaald in 2019 voor de twee groepen die minder gingen werken, zie figuur 15. Vooral bij de groep van 36 uren zien we een groot verschil, met gemiddeld zo'n 62 in 2018 en 48 in 2019.

Tabel 8. Fragmentatie en contaminatie van sociale participatie en vrije tijd voor de verschillende groepen in 2018 en 2019

		Fragmentatie		Contaminatie	
		Sociale contacten, verenigingsleven en onbetaalde hulp	Vrije tijd en media	Sociale participatie zonder secundaire activiteit	Vrije tijd zonder secundaire activiteit
t.e.m. 26 uur	'18	1:39	1:38	4:30	9:36
	'19	1:50	1:38	4:13	7:12
28 tot 34 uur	'18	1:37	1:50	3:47	10:36
	'19	1:50	1:42	3:50	10:11
36 uur	'18	1:49	1:45	3:16	7:14
	'19	1:49	1:38	4:39	9:47

Figuur 15. Vrijetijdsdruk (0-100) over de vier metingen voor de verschillende groepen

SAMENGEVAT

- De recreatieve tijd (sociale participatie en vrije tijd) steeg voor de groepen die minder gingen werken.
- Voor de 36-urengroep steeg vooral de inhuizige recreatieve tijd, met meer televisiekijken, lezen en internet gebruik, maar ook sociale contacten.
- Er worden weinig nieuwe vrijetijdsactiviteiten opgestart, maar vooral meer tijd besteed aan vrijetijdsactiviteiten die men eerder ook al deed.
- De kwaliteit van de vrije tijd gaat er licht op vooruit in 2019. "Hoewel de fragmentatie wat stijgt, zien we een puurdere vrije tijd (minder vaak gecombineerd met andere activiteiten) en neemt de vrijetijdsdruk af.

GEZIN EN SOCIAAL LEVEN

ONDERZOEKSVRAGEN

Impact van de arbeidsduurvermindering op persoonlijke relaties:

1. Hoe werd de tijd verdeeld over de verschillende interactiepartners?
2. Was er in het gezin meer ruimte voor *quality time*?

SITUERING

Een extra werkvrije dag per week zou zorgen voor een meer synchrone vrije tijd met familie en vrienden. Tijd samen met het gezin is belangrijk voor tevredenheid bij ouders en vergroot de kwaliteit van het gezinsleven. Daarnaast zou een kortere werkweek er ook voor zorgen dat men tijd beter kan afstemmen op het gezin en minder op afwijkende uren werkt.

ONDERZOEKSVRAAG 1: HOE WERD DE TIJD VERDEELD OVER DE VERSCHILLENDE INTERACTIEPARTNERS?

Voor deze analyses splitsten we de tijd aan activiteiten in eerst instantie op in drie groepen:

- Activiteiten waar men volledig alleen is, niemand anders aanwezig;
- Activiteiten waar er iemand anders aanwezig is, bv. in dezelfde ruimte;
- Activiteiten die men samen met iemand anders of meerderen doet, bv. samen een spel spelen of praten.

In 2019 spendeerden de werknemers van Femma in het algemeen meer tijd alleen, zonder iemand anders aanwezig en iets minder tijd in aanwezigheid van iemand of tijd met iemand, zie figuur 16. Een groter deel van de zorg, betaalde

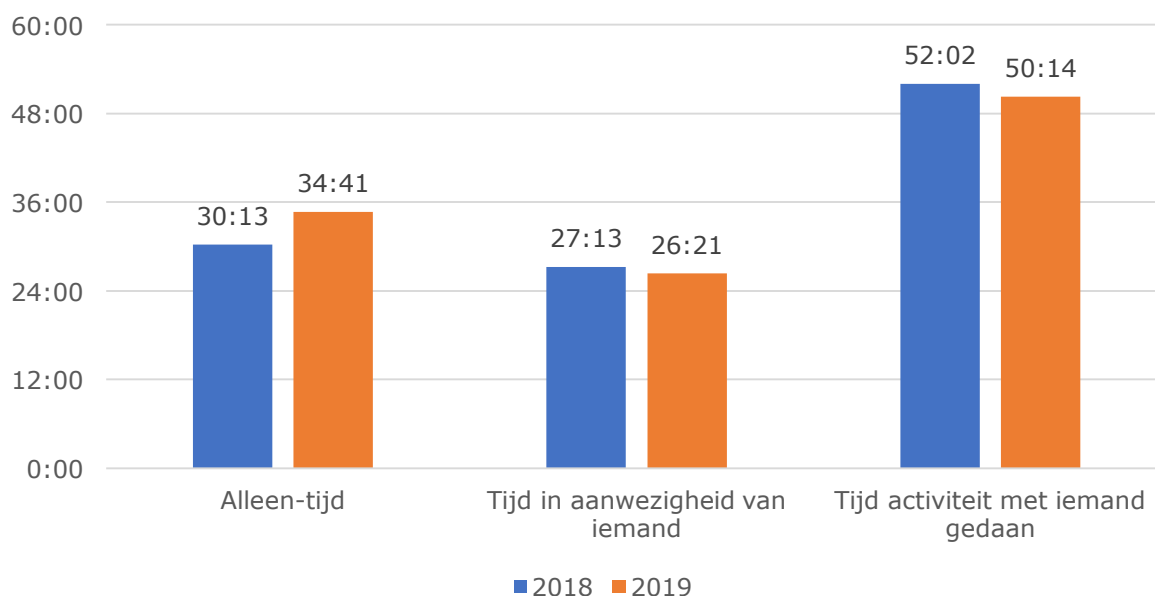
arbeid, sociale participatie, vrije tijd en wachten werd in 2019 alleen gedaan, in vergelijking met 2018. Huishoudelijk werk werd in 2019 dan weer vaker gedaan samen met iemand anders.

In tabel 9 zien we dat de groep van 36 uur in 2019 meer tijd besteedde aan activiteiten die ze samenededen met hun kind(eren), maar minder tijd aan activiteiten samen met partner, gezin (partner én kinderen), familie, vrienden en werkcontacten. De groep van 28 tot 34 uur bracht in 2019 meer tijd door met dingen samendoen met partner, met kinderen, gezin en werkcontacten.

De activiteiten die ze meer samenededen met kinderen waren vooral zorgactiviteiten, sociale participatie en onderweg zijn. Voor samen doen met partner zien we vooral binnen het huishoudelijk werk een stijging van het aandeel met partner in 2019, voor de groepen die geminderd zijn in werkuren.

De vrije tijd werd in 2019, relatief gezien, minder doorgebracht met de partner, kinderen of vrienden en familie (activiteiten samendoen), maar vaker alleen. De sociale participatie werd wel voor een veel groter deel samen met de kinderen gedaan (voor zij die inwonende kinderen hebben). Het aandeel stijgt hier van 26,14% in oktober 2018 naar 39,3% in 2019. Voor de groep van 28 tot 34 uur zien we een stijging van het aandeel van sociale participatie samengedaan met de partner. Voor de groep van 36 uur zien we ook een stijging in het aandeel sociale participatie samen met familie gedaan. Deze resultaten zijn te vinden in figuur 17 en tabel 10.

Figuur 16. Gemiddelde duur per respondent per week voor alleen-tijd, tijd in aanwezigheid en tijd samen met iemand voor alle werknemers in 2018 en 2019

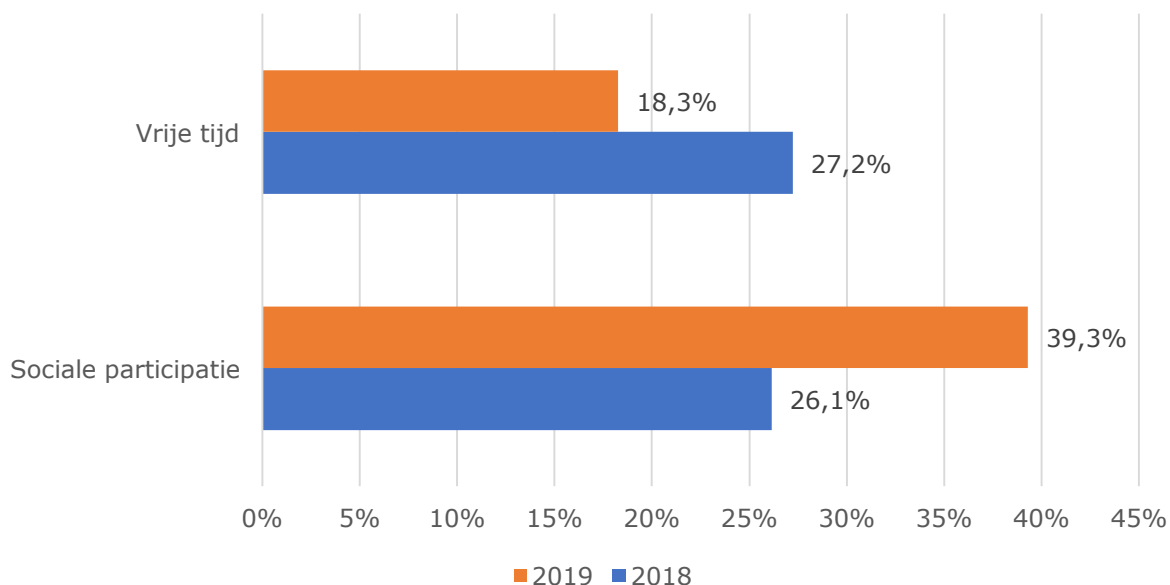

Tabel 9. Gemiddelde duur per respondent per week voor activiteiten gedaan samen met interactiepartners voor de verschillende groepen in 2018 en 2019*

	Partner	Kind	Gezin (partner én kind)	Familie	Vrienden	Werk- contacten
t.e.m. 26 uur '18	33:17	8:10	5:37	4:38	7:04	12:46
'19	27:59	7:58	3:54	5:24	6:33	10:06
28 tot 34 uur '18	17:58	8:59	3:58	7:59	7:06	8:14
'19	23:57	11:23	6:01	5:49	5:17	9:04
36 uur '18	24:09	19:31	11:39	7:45	10:50	13:50
'19	23:09	19:56	10:33	7:38	10:18	11:19

* Voor kind en gezin werden enkel zij met inwonende kinderen meegerekend

Figuur 17. Aandeel activiteiten rond sociale participatie en vrije tijd gedaan samen met kinderen voor zij die inwonende kinderen hebben in 2018 en 2019

Tabel 10. Aandeel activiteiten rond sociale participatie en vrije tijd gedaan samen met familie en vrienden voor de verschillende groepen in 2018 en 2019

		Samendoen met familie		Samendoen met vrienden	
		Sociale participatie	Vrije tijd	Sociale participatie	Vrije tijd
t.e.m. 26 uur	'18	14,74%	1,68%	33,60%	10,40%
	'19	18,75%	4,01%	26,09%	12,17%
28 tot 34 uur	'18	36,79%	10,31%	41,65%	9,26%
	'19	31,44%	3,36%	19,05%	6,26%
36 uur	'18	30,73%	12,59%	46,92%	19,55%
	'19	40,36%	5,65%	41,66%	18,77%

ONDERZOEKSVRAAG 2: WAS ER IN HET GEZIN MEER RUIMTE VOOR QUALITY TIME?

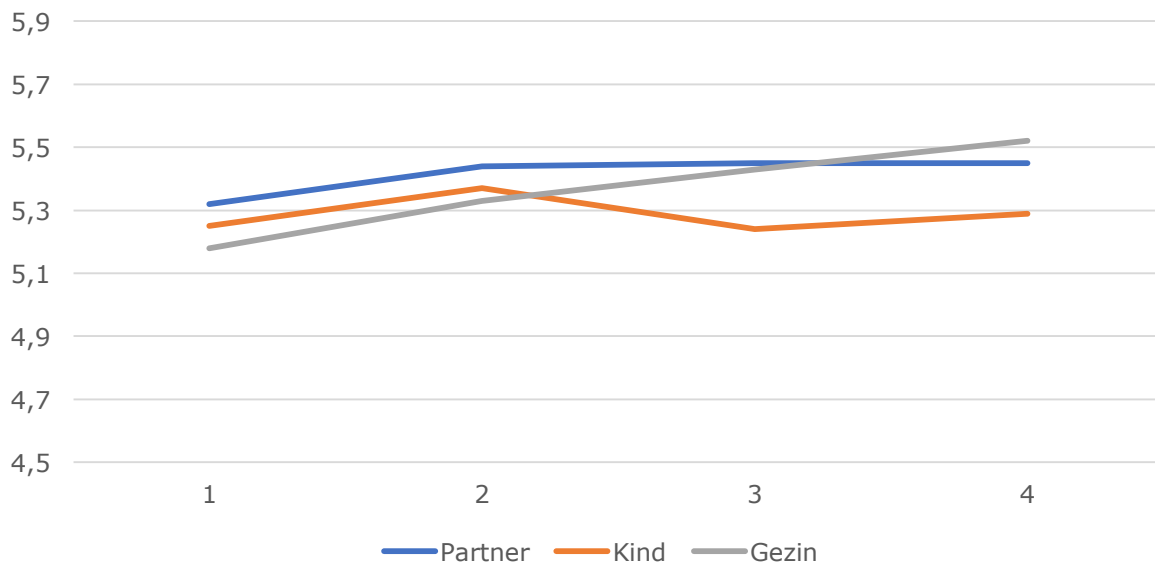
Sociale participatie wordt wel vaker gecombineerd met eten en drinken (persoonlijke verzorging). Vooral bij de groepen met inwonende kinderen jonger dan 18 zien we een stijging van de combinatie sociale participatie en persoonlijke verzorging. Dit zijn vaak de momenten waar er met de kinderen samen wordt gegeten. Hier was dus meer ruimte voor in 2019.

De tijd waarin de werknemers samen iets doen met het gezin (partner én kinderen) krijgt bij de 36-urengroep een hogere voldoening in 2019, zie figuur 18. Activiteiten samendoen met partner en kinderen apart gaven ook een hoge voldoening, maar dit verschilt weinig tussen 2018 en 2019.

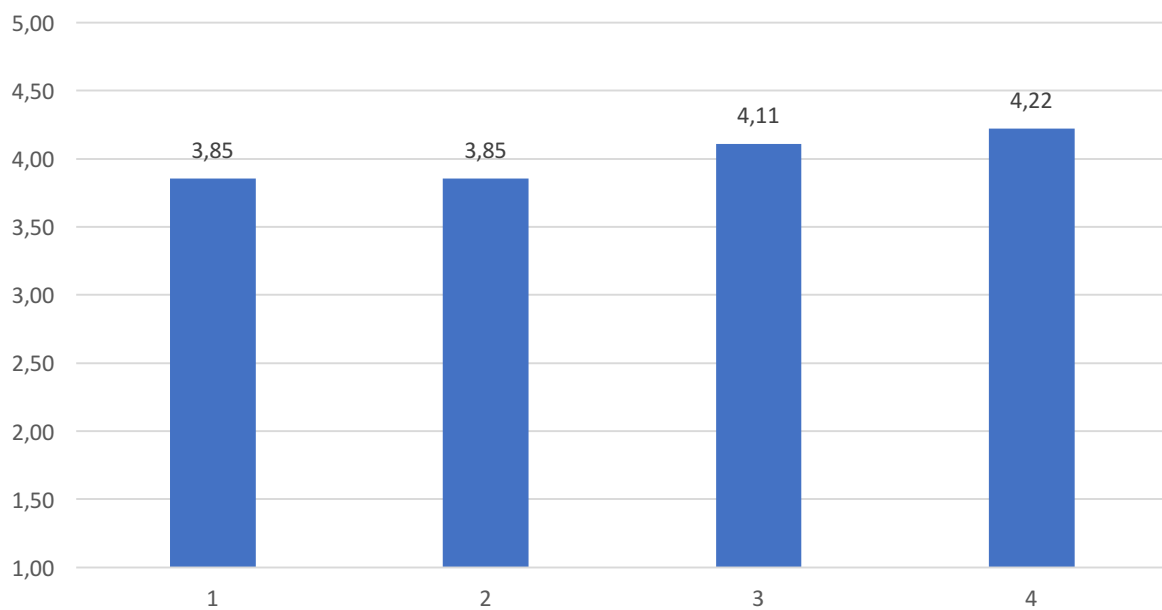
De kwaliteit van de tijd en band met kinderen is verbeterd voor de groep van 36 uur tussen 2018 en 2019. Deze werknemers geven dus aan het gevoel te hebben een betere band en fijnere tijd met hun kinderen te hebben gehad in 2019. Dit is te zien in figuur 19.

Op vlak van tevredenheid met de relatie, *marital satisfaction*, vinden we geen verschil tussen 2018 en 2019.

Figuur 18. Voldoening activiteiten samengedaan met partner, kind en gezin (range 1-7) voor de 36-urengroep over de metingen

Figuur 19. Score voor de schaal van kwaliteit van tijd en relatie met kinderen over de verschillende metingen voor werknemers met inwonende kinderen (range 1-5)

SAMENGEVAT

- In 2019 werd meer tijd alleen doorgebracht.
- De 36-urengroep spendeerde meer tijd samen met kinderen, maar minder met andere interactiepartners. Deze tijd ging vooral naar zorg, sociale participatie en onderweg zijn.
- Sociale participatie werd vaker gedaan samen met kinderen en/of familie voor de 36-urengroep en met partner voor de 28- tot 34-urengroep.
- De voldoening met de tijdsbesteding met het gezin is hoger in 2019.
- De kwaliteit van de tijdsbesteding en band met kinderen stijgt in 2019.
- De tevredenheid over de relatie met partner blijft gelijk.

FYSIEKE EN MENTALE GEZONDHEID

ONDERZOEKSVRAGEN

Invloed minder werken en werkorganisatie op het mentale en fysieke welzijn:

1. Is het algemeen subjectief welzijn erop vooruitgegaan?
2. Namen de werknemers een gezondere levensstijl aan?

SITUERING

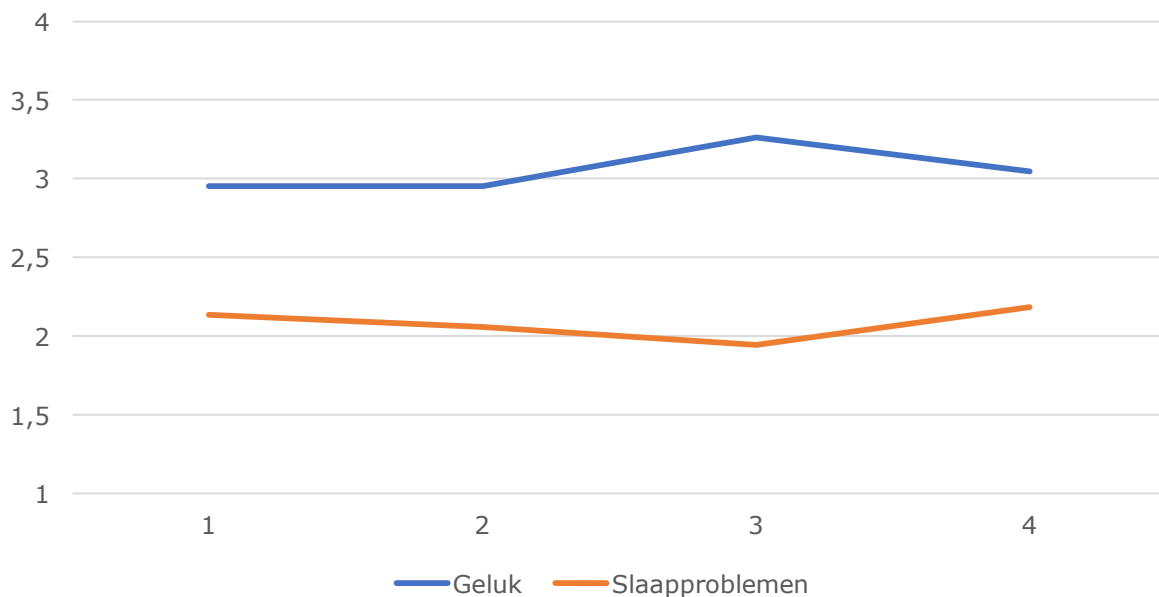
Een goede *work-life balance* verhoogt de jobtevredenheid, mentale gezondheid en algemeen welzijn. Daarnaast wordt een goede *work-life balance* geassocieerd met een lagere tijdsdruk. Minder tijd besteden aan werk kan ervoor zorgen dat de combinatie met het privéleven gemakkelijker gaat, maar ook dat men meer tijd neemt om gezonder te leven (bv. gezond koken, sporten).

ONDERZOEKSVRAAG 1: IS HET ALGEMEEN SUBJECTIEF WELZIJN EROP VOORUITGEGAAN?

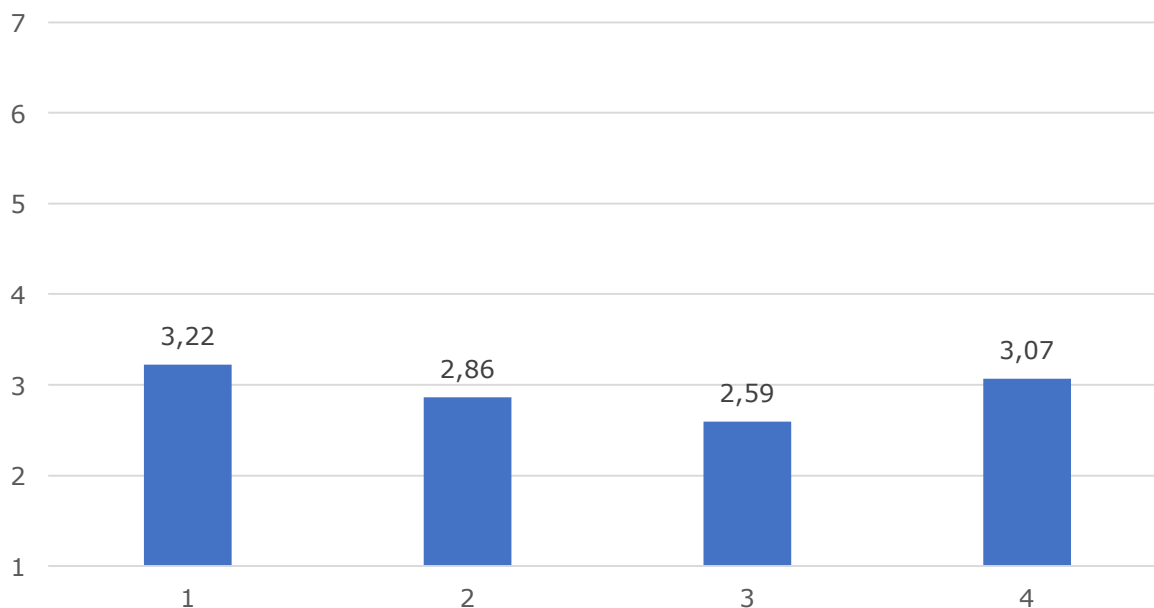
Over de metingen heen zien we een kleine niet significante stijging in het **algemeen geluk** bij de totale groep werknemers. Dat geldt ook voor de verschillende groepen op basis van effectieve werkuren. Ook zien we weinig verschil in het ervaren van **slaapproblemen** over de metingen. De resultaten van algemeen geluk en slaapproblemen over de metingen zijn te vinden in figuur 20.

De schaal '**mentale uitputting**' (een dimensie en belangrijke indicator van burn-out) kende een lichte maar significante daling voor de gehele groep, zie figuur 21. Vooral het verschil met de eerste meting is significant. Dit wil zeggen dat werknemers tijdens het experiment minder risico liepen op een burn-out dan in maart 2018. Of dit toe te schrijven is aan het minder werken is niet zeker want we vinden geen significante daling terug bij de groepen die effectief minder uren zijn gaan werken.

Figuur 20. Geluk en slaapproblemen over de metingen voor de 36-urengroep (range 1-4)

Figuur 21. Schaal mentale uitputting over de metingen voor alle werknemers (range 1-7)

ONDERZOEKSVRAAG 2: NAMEN DE WERKNEMERS EEN GEZONDERE LEVENSTIJL AAN?

Op vlak van actieve tijd, zijnde sport en actievere recreatie (bv. wandelen en fietsen), zien we in tabel 11 voor de gehele groep werknemers een stijging in duur in 2019. Het is echter vooral de groep van t.e.m. 26 uur, die niet minder ging werken, die in 2019 meer tijd aan beweging spendeert dan in 2018. Voor de groep 28 tot 34 uur zien we zelfs een sterke daling in de tijd besteed aan sport. Wel spendeerden zij in 2019 meer tijd aan actieve recreatie. De groep van 36 uur deed evenveel aan sport, maar spendeerde minder tijd aan actieve recreatie. Voor de participatiegraad van sport en actieve recreatie zien we dat ook daar vooral een stijging heeft plaatsgevonden voor de groep t.e.m. 26 uur. Een groter deel van deze groep heeft dus dit soort activiteit gedaan in de registratieweek in 2019 dan in 2018. Wat betreft sporten zien we voor de 36-urengroep een grote daling in participatiegraad in 2019.

Splitsen we de werknemers op naar leeftijd (in bijlage, tabel 8), dan valt het op dat het vooral de oudere leeftijdsgroepen zijn die meer actieve tijd hebben in

2019. Deze zijn ook oververtegenwoordigd in de groep van 26 uren of minder. We kunnen dus zeggen dat vooral zij actiever zijn geweest in 2019.

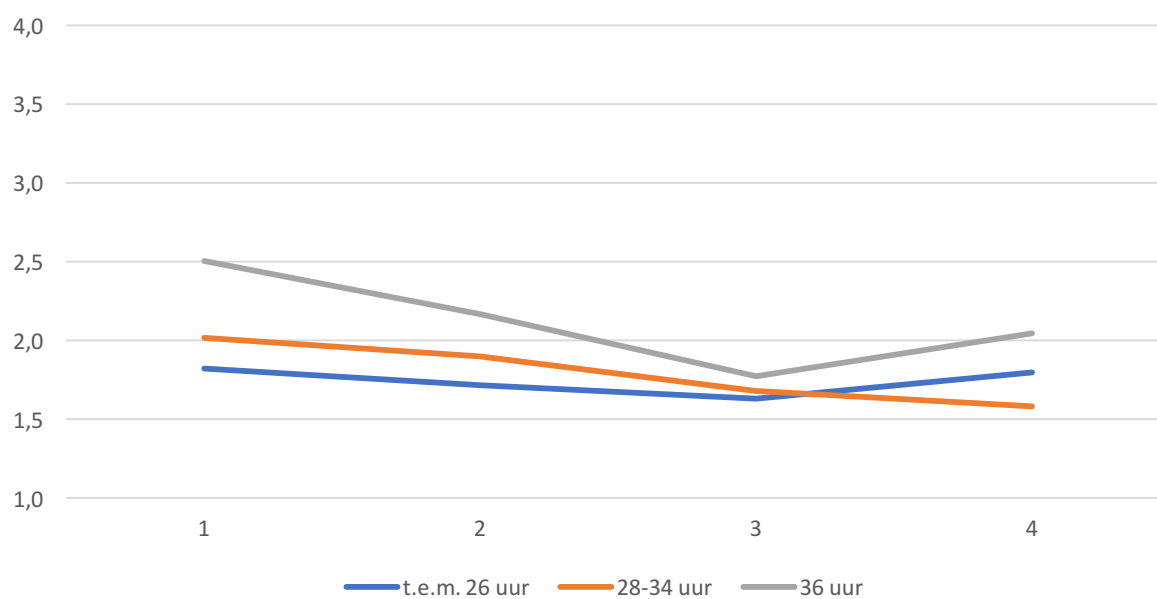
Opvallend is de redelijk grote en significante daling in werk-privé conflict die we vaststellen bij de 36-urengroep en de 28- tot 34-urengroep, zie figuur 22. De schaal werk-privé conflict meet problemen in het privéleven ten gevolge van het werk. We kijken daarbij naar conflicten op vlak van tijd (privétijd gaat verloren ten koste van werktijd) en stress gerelateerde spillovers (piekeren thuis). Voor de groep van t.e.m. 26 uur vinden we geen verschil in werk-privé conflict. Deze daling bij de 36 uren en 28-34 uren groep zou dus wel aan het minderen in werkuren te wijten kunnen zijn. Ook bij de algemene tevredenheid van de werk-privé balans zien we een verbetering, zeker en vooral bij de 36-urengroep (figuur 23). Dankzij het minder werken ervaren zij een betere balans en minder conflict. Voor privé-werk conflict vonden we geen verschillen op basis van werkuren. Hoewel de balans voor de 36 uren verbeterd is in 2019, komen zij dan pas op het niveau van de minder werkende groepen of doen ze het nog net iets minder goed.

Het minder werken zorgt in 2019 dus voor minder stress die meekomt van het werk naar de privésfeer. De beter ervaren balans tussen werk en privé heeft ook te maken met de meer (kwalitatieve) tijd die men heeft voor het huishouden, de kinderen, de vrije tijd etc., thema's die we hierboven besproken hebben.

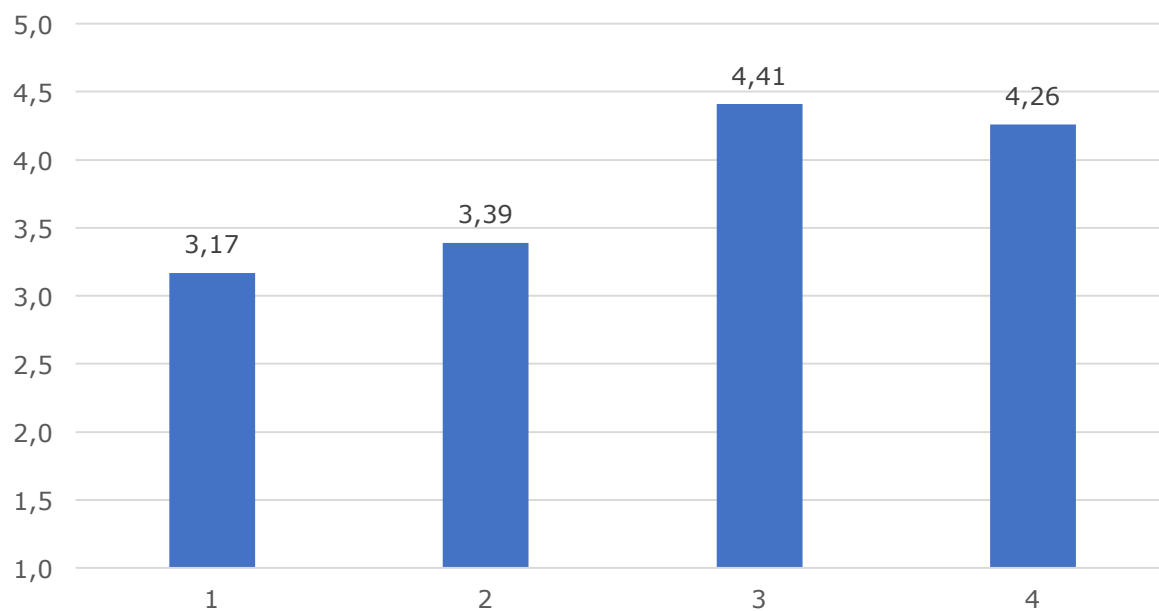
Tabel 11. Duur en participatiegraad van actieve tijd voor de verschillende groepen in 2018 en 2019

		Duur		Participatiegraad	
		Sport en lichaamsbeweging	Recreatie, uitstapjes, recreatief sporten	Sport en lichaamsbeweging	Recreatie, uitstapjes, recreatief sporten
t.e.m. 26 uur	'18	0:31	1:41	38,21	50,77
	'19	1:49	2:43	50,48	60,58
28 tot 34 uur	'18	1:26	2:11	34,52	52,14
	'19	0:54	2:28	36,67	26,67
36 uur	'18	1:15	1:55	51,55	36,90
	'19	1:14	1:27	43,81	39,17

Figuur 22. Schaal werk-privé conflict (range 1-4) over de metingen voor de verschillende groepen

Figuur 23. Tevredenheid werk-privé balans (range 1-5) over de metingen voor de 36-urengroep

SAMENGEVAT

- Er is geen groot verschil in algemene gezondheid of geluksgevoelens na de invoering van de 30-urenwerkweek.
- Oudere werknemers (vooral deeltijds werkenden) spendeerden meer tijd aan actieve activiteiten in 2019.
- De werk-privé balans wordt in het algemeen als beter ervaren, en vooral de groep die effectief minder ging werken, ervaart ook minder werk-privé conflict in 2019.

ALGEMENE SAMENVATTING

Femina werknemers gingen in 2019 voor een jaartje minder werken. Alle medewerkers die voltijds in dienst waren gingen naar 30 uur fulltime. Deeltijdsen bleven op hun normale aantal uren als dit lager was dan 30. Enkelen kozen ervoor om een paar uurtjes meer te gaan werken om zo tot een fulltime van 30 uur te komen. In 2019 kozen de medewerkers massaal voor één extra vrije dag per week, vaak woensdag of vrijdag. Omdat ze één dag minder en iets vaker thuis werkten, daalde ook de tijd besteed aan werk gerelateerde verplaatsingen.

De vrijgekomen uren gingen vooral naar huishoudelijke taken, zorg en persoonlijke verzorging. De 36-urengroep (voltijdsen met 36 uur in 2018) besteedde ook meer tijd aan vrije tijd en media.

Aan het begin van de 30-urenwerkweek hadden de werknemers heel wat wensen en verwachtingen over wat ze met hun vrijgekomen uren gingen doen. Vooral persoonlijke tijd (me-time, bewegen, gezond leven) bleek daar hoog te scoren. Hoewel ze zelf aangeven dat de realiteit niet helemaal voldeed aan de wensen, zien we toch een stijging in alleen-tijd en rustige, inhuizige vrije tijd. De focus ligt in de vrije tijd vooral bij hunzelf. Dat zien we ook in de activiteiten zoals lezen, tv kijken etc. waar meer tijd aan wordt besteed. Ook de extra tijd met kinderen die sommige werknemers wensten zien we wel terugkomen in de data. De tijd met kinderen wordt niet speciaal ingevuld, maar het zijn vooral de dagdagelijkse activiteiten zoals huishoudelijk werk, zorg, samen eten en praten die wat vaker met kinderen worden gedaan.

De wens om meer tijd aan het huishouden te besteden was klein, toch zien we dat er heel wat meer tijd is gegaan naar dit soort activiteiten en zorg. Werknemers met (jonge) inwonende kinderen besteedden meer tijd aan kinderverzorging, terwijl werknemers zonder of met oudere inwonende kinderen meer tijd zijn gaan besteden aan onbetaalde hulp. Veel van deze huishoudelijke taken en zorgtaken worden in 2019 met meer plezier gedaan en worden minder vaak gecombineerd met nevenactiviteiten. Dit zorgt voor een rustiger gevoel en minder stress m.b.t. het huishouden. Werknemers hebben wel het gevoel dat zij

in 2019 meer van het huishouden op zich nemen in vergelijking met hun partner. Wat betreft tevredenheid over de verdeling zien we zowel werknemers die even tevreden zijn als ervoor als werknemers die hierover minder tevreden zijn. De partner is immers niet minder betaald gaan werken, waardoor de arbeidstijdsvermindering eerder rolbevestigend werkt.

Ondanks het minder uren werken, vinden we geen indicaties van een hoger werktempo. De verdeling van tijd over verschillende werkactiviteiten blijft ook min of meer gelijk, enkel het aandeel 'groepsbegeleiding' en 'vergaderen etc' verschillen wat met 2018. Wel zien we een daling in de kwaliteit van de werksfeer en het plezier in het werk bij enkele teams. Deze teams hadden meer moeite met het traject 'anders werken' en de zelfsturing die van hen verwacht werd. We zien daarentegen ook een kleine toename in voldoening van werkactiviteiten voor de twee groepen die effectief geminderd zijn in werkuren.

Op privé-vlak ervaren de werknemers wat minder druk en stress. We spraken al over een daling van de huishoudstress, maar ook de vrijetijdsdruk nam af. Werknemers zijn in het algemeen meer tevreden van hun werk-privé balans en de werknemers die effectief minder werkten, ervaren minder werk-privé conflict in 2019 t.o.v. 2018.

BIJLAGEN

OVERZICHT BIJLAGEN

Tabel 1. Gemiddelde duur per respondent per week besteed aan hoofdcategorieën enkel voor de groep van 36 uur opgedeeld naar leeftijd jongste inwonend kind voor 2018 en 2019

Tabel 2. Percentage dat aangeeft zeker of niet zeker te zijn of het huidig regime haalbaar is tot aan de pensioenleeftijd naar effectieve uren voor de vier metingen

Tabel 3. Reden waarom huishoudelijke of zorgactiviteit gesteld werd voor de verschillende metingen vanaf meting

Tabel 4. Tevredenheid organisatie en verdeling huishoudelijke werk naar effectieve uren voor 2018 en 2019

Tabel 5. Tevredenheid organisatie en verdeling kinderopvang naar effectieve uren voor 2018 en 2019 (enkel 36 uur)

Tabel 6. Aandeel van verschillende vrijetijdsactiviteiten op totaal van vrijetijdsactiviteiten voor de t.e.m. 26u groep en de 28-34u groep in 2018 en 2019

Tabel 7. Repertoire vrijetijdsactiviteiten naar effectieve uren voor 2018 en 2019

Tabel 8. Duur en participatiegraad van actieve tijd naar leeftijdsgroepen voor 2018 en 2019

Tabel 9. Schalen gebruikt in het rapport met de items en range antwoordmogelijkheden

Tabel 1. Gemiddelde duur per respondent per week besteed aan hoofdcategorieën enkel voor de groep van 36 uur opgedeeld naar leeftijd jongste inwonend kind voor 2018 en 2019

		Betaald werk	Huis- houdelijk werk	Kinder- zorg	Pers. verzorging, eten en drinken	Slapen en rusten	Opleid- ing	Sociale participa- tie	Vrije tijd en media	Wachten	Onder- weg	Overige
Geen inwonend kind	'18	32:11	10:17	0:44	15:19	62:25	0:41	11:35	21:33	0:11	12:35	0:51
	'19	27:18	14:44	1:26	15:14	61:29	0:14	8:30	25:53	0:35	10:36	2:40
Jongste inwonend kind tussen 0 en 7	'18	37:49	12:24	10:45	11:53	56:30	1:52	7:25	14:32	0:09	13:23	1:28
	'19	30:45	14:18	11:27	14:22	56:34	2:00	8:55	15:31	0:10	12:22	1:31
Jongste inwonend kind tussen 8 en 18	'18	33:36	9:20	9:09	12:37	58:22	0:24	9:22	19:30	0:11	13:43	1:39
	'19	29:08	11:57	7:58	14:13	58:45	0:47	11:20	19:55	0:22	11:54	1:47

Tabel 2. Percentage dat aangeeft zeker of niet zeker te zijn of het huidige regime haalbaar is tot aan de pensioenleeftijd naar effectieve uren voor de vier metingen

	Effectieve uren	Denkt u dat u in het huidige regime (uren betaald werk per week) tot aan de wettelijke pensioenleeftijd zou kunnen werken?				N
		Helemaal niet zeker	Niet zeker	Zeker	Zeer zeker	
Maart '18	t.e.m. 26u	25,00%	41,70%	25,00%	8,30%	12
	28-34u	8,30%	58,30%	16,70%	16,70%	12
	36u	11,10%	66,70%	16,70%	5,60%	18
Oktober '18	t.e.m. 26u	15,40%	23,10%	61,50%	0,00%	13
	28-34u	15,40%	38,50%	30,80%	15,40%	13
	36u	21,10%	68,40%	5,30%	5,30%	19
Maart '19	t.e.m. 26u	7,10%	42,90%	35,70%	14,30%	14
	28-34u	12,50%	12,50%	37,50%	37,50%	16
	36u	4,50%	9,10%	54,50%	31,80%	22
Oktober '19	t.e.m. 26u	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1*
	28-34u	0,00%	27,30%	45,50%	27,30%	11
	36u	4,30%	4,30%	26,10%	65,20%	23

* In de vierde meting werd deze vraag enkel nog gesteld aan zij die geminderd waren in uren

Tabel 3. Reden waarom huishoudelijke of zorgactiviteit gesteld werd voor de verschillende metingen vanaf meting 2

	Meting	Omdat ik verplicht ben of word	Omdat ik het belangrijk vind, om iemand anders te plezieren, uit plichtsbesef	Uit noodzaak, omdat het nodig is om iets anders te kunnen doen	Voor plezier dat ik eraan beleef
Tafel dekken/afruimen, koken, afwas doen	2	5,1	32,5	51,1	15,9
	3	5,3	32,6	59,1	19,9
	4	3,6	34,1	52,8	21,1
Schoonmaken, opruimen, wassen, strijken, onderhoud van kleding	2	10,0	27,9	63,7	5,2
	3	9,3	25,3	61,1	8,9
	4	4,8	27,3	64,1	8,6
Planten en dieren verzorgen, tuinieren	2	6,8	40,7	20,3	45,8
	3	4,5	45,5	45,5	34,1
	4	0,0	22,5	37,5	57,5
Administratie en organisatie huishouden	2	17,5	17,5	45,0	12,5
	3	8,8	23,5	69,1	5,9
	4	15,0	17,5	55,0	20,0
Doe-het-zelf, onderhoud, verhuizen	2	0,0	0,0	42,9	21,4
	3	10,5	31,6	47,4	26,3
	4	4,8	23,8	76,2	4,8
Winkelen en aankopen doen	2	10,2	24,5	50,0	17,3
	3	6,5	21,8	55,6	29
	4	1,0	19,4	67,0	17,5
Bezoek aan diensten	2	20,0	40,0	40,0	0,0
	3	20,0	26,7	53,3	13,3
	4	0,0	22,2	22,2	11,1
Zorg voor baby en kinderen	2	3,3	39,9	51,9	29,0
	3	5,7	36,3	55,4	29,0
	4	2,2	34,8	58,9	28,6
Opvoeding en begeleiding van kinderen	2	1,9	42,9	15,2	53,3
	3	4,1	42,6	18,9	54,9
	4	1,6	47,6	14,2	60,3
Hulp en verzorging aan volwassen huisgenoot	2	5,0	35,0	55,0	5,0
	3	0,0	100,0	0,0	0,0
	4	0,0	83,3	0,0	8,3
Onbetaalde hulp aan niet-inwonende kinderen en anderen	2	6,3	43,8	12,5	37,5
	3	0,0	71,4	9,5	42,9
	4	0,0	52,0	16,0	44,0

Tabel 4. Tevredenheid organisatie en verdeling huishoudelijke werk naar effectieve uren voor 2018 en 2019

			Helemaal niet tevreden	Eerder niet tevreden	Noch tevreden, noch ontevreden	Eerder tevreden	Heel tevreden	
t.e.m. 26 uur	Organisatie huishoudelijk werk	'18	0,00%	17,35%	13,55%	48,10%	20,95%	
		'19	3,55%	23,80%	14,65%	30,55%	27,35%	
	Verdeling van het huishoudelijk werk u en inwonende partner	'18	0,00%	23,35%	16,65%	40,00%	20,00%	
		'19	3,55%	23,20%	6,25%	47,30%	19,65%	
	28 tot 34 uur	Organisatie huishoudelijk werk	'18	0,00%	12,50%	29,20%	54,20%	4,15%
			'19	0,00%	20,55%	16,95%	45,55%	16,95%
Verdeling van het huishoudelijk werk u en inwonende partner		'18	0,00%	26,65%	26,10%	15,55%	31,65%	
		'19	0,00%	17,35%	14,05%	44,30%	24,30%	
36 uur		Organisatie huishoudelijk werk	'18	2,50%	16,90%	24,50%	46,30%	9,75%
			'19	7,40%	19,30%	14,75%	43,80%	14,75%
	Verdeling van het huishoudelijk werk u en inwonende partner	'18	2,80%	18,05%	23,90%	36,95%	18,35%	
		'19	10,15%	23,15%	10,25%	38,30%	18,15%	

Tabel 5. Tevredenheid organisatie en verdeling kindercare naar effectieve uren voor 2018 en 2019 (enkel 36 uur*)

			Helemaal niet tevreden	Eerder niet tevreden	Noch tevreden, noch ontevreden	Eerder tevreden	Heel tevreden
36 uur	Organisatie kinderzorg	'18	0,00%	24,25%	9,05%	48,15%	18,60%
		'19	12,15%	9,60%	5,90%	41,35%	31,00%
	Verdeling van kinderzorg u en inwonende partner	'18	0,00%	27,65%	3,35%	37,65%	31,35%
		'19	9,25%	12,55%	5,90%	35,45%	36,90%

* In de andere groepen zit slechts 1 werknemer met inwonende kinderen waar kindercare van toepassing is

Tabel 6. Aandeel van verschillende vrijetijdsactiviteiten op totaal van vrijetijdsactiviteiten voor de t.e.m. 26u groep en de 28-34u groep in 2018 en 2019

		Verenigin gsleven, vrijwillige rswerk	Sociale contacten, communica tie en e- mail	Hobby en spel	Sport en lichaams beweging	Recreatie, uitstapjes, recreatief sporten	Uitgaan	Cultuur en vermaak	TV en video kijken	Muziek en radio luisteren	Lezen (ook digitaal)	Surfen op het net, computer gebruik
t.e.m. 26	'18	14,87%	22,93%	4,00%	1,57%	5,95%	1,00%	5,05%	26,07%	0,12%	11,02%	2,39%
uur	'19	17,71%	25,19%	2,89%	7,77%	10,14%	0,75%	2,54%	21,38%	0,00%	7,45%	1,29%
28 tot 34	'18	5,39%	19,94%	4,61%	4,08%	7,54%	3,48%	6,43%	38,49%	0,22%	2,79%	2,59%
uur	'19	4,41%	29,99%	4,63%	3,37%	6,46%	2,06%	2,02%	34,97%	0,34%	3,73%	1,41%

Tabel 7. Repertoire vrijetijdsactiviteiten naar effectieve uren voor 2018 en 2019*

		Repertoire
t.e.m. 26 uur	'18	46,97%
	'19	45,33%
28 tot 34 uur	'18	48,34%
	'19	42,66%
36 uur	'18	49,09%
	'19	48,82%

* Repertoire werd berekend aan de hand van hoeveel van de verschillende groepen vrijetijdsactiviteiten gedaan werden op het totaal aantal mogelijke activiteiten

Tabel 8. Duur en participatiegraad van actieve tijd naar leeftijdsgroepen voor 2018 en 2019

		Duur		Participatiegraad	
		Sport en lichaamsbeweging	Recreatie, uitstapjes, recreatief sporten	Sport en lichaamsbeweging	Recreatie, uitstapjes, recreatief sporten
t.e.m. 35 jaar	'18	2:40	2:42	76,19	46,43
	'19	1:21	1:38	60,71	53,57
36-45 jaar	'18	1:17	1:41	48,35	33,79
	'19	1:37	1:07	44,51	29,67
46-55 jaar	'18	0:32	0:13	26,67	26,67
	'19	1:02	0:42	40,48	22,62
56 jaar of ouder	'18	0:44	2:20	33,85	57,66
	'19	1:06	3:21	40,36	47,50

Tabel 9. Schalen gebruikt in het rapport met de items en range antwoordmogelijkheden

Schaal	Items	Range antwoordmogelijkheden
Werksfeer		Range 1-5: helemaal oneens - helemaal eens
	Femina kent een goede teamgeest en collegialiteit	
	De werksfeer binnen Femina is goed	
	Ik kan als het nodig is mijn collega's om hulp vragen	
	Ideeën kunnen openlijk geuit worden zonder daarom veroordeeld te worden	
Plezier in werk		Range 1-4: nooit-altijd
	Ik vind het wel prettig om aan de werkdag te beginnen	
	Ik vind mijn werk nog steeds boeiend, elke dag weer	
	Ik heb plezier in het werk	
	Ik kan wel zeggen dat ik tegen mijn werk opzie	
	Ik hou van de uitdaging in mijn werk	
	Ik heb het gevoel dat mijn werk zinvol is	
Werktempo		Range 1-4: nooit-altijd
	Moet u erg snel werken?	
	Heeft u te veel werk te doen?	
	Moet u extra hard werken om iets af te krijgen?	
	Werkt u onder tijdsdruk?	
	Moet u zich haasten?	
	Heeft u te maken met een achterstand in uw werkzaamheden?	
	Zou u het kalmer aan willen doen in uw werk?	
Huishoudstress		Range 1-5: helemaal oneens - helemaal eens
	Er zijn momenten dat ik handen te kort heb in het huishouden	
	Ik voel me gestresseerd als ik aan de huishoudelijke taken denk die nog moeten gebeuren	
	Ik stel mijn huishoudelijke taken vaak uit	
	De tijd voor huishouden is op voorhand vastgelegd en gepland	
Algemene tijdsdruk		Range 1-5: helemaal oneens - helemaal eens
	Ik heb nooit tijd voor mezelf	
	Een dag heeft voor mij te weinig uren	
	Er wordt teveel van mij verwacht	
	Ik moet vaak aangegane afspraken afzeggen	
	Ik moet meer doen dan ik wil doen	

Ik raak nooit bijgewerkt
 Ik heb geen tijd om de dingen te doen die ik wil doen
 Er wordt meer van mij verwacht dan ik aankan
 Vaak kom ik in mijn vrije tijd niet toe aan de dingen die ik eigenlijk wil doen

Ik moet in mijn vrije tijd te vaak rekening houden met anderen
 Ik kan me moeilijk ontspannen in mijn vrije tijd

Het kost me veel moeite om mijn vrijetijdsactiviteiten te plannen
 Er zijn zoveel dingen die ik wil doen in mijn vrije tijd, dat ik heel vaak het gevoel heb tijd tekort te komen

Te veel van mijn vrijetijdsactiviteiten zijn versnipperd

Vrijetijdsdruk

Range 1-5: helemaal oneens - helemaal eens

Vaak kom ik in mijn vrije tijd niet toe aan de dingen die ik eigenlijk wil doen

Ik moet in mijn vrije tijd te vaak rekening houden met anderen
 Ik kan me moeilijk ontspannen in mijn vrije tijd

Het kost me veel moeite om mijn vrijetijdsactiviteiten te plannen
 Er zijn zoveel dingen die ik wil doen in mijn vrije tijd, dat ik heel vaak het gevoel heb tijd tekort te komen

Te veel van mijn vrijetijdsactiviteiten zijn versnipperd

Kwaliteit tijd en relatie kinderen

Range 1-5: helemaal oneens - helemaal eens

Ik kan genieten van de tijd die ik met mijn kinde(eren) spendeer

Tijd die ik besteed aan kinderopvang zie ik niet als 'werken'

Ik heb een goede band met mijn kind(eren)

Werk-privé conflict

Range 1-4: nooit-altijd

Hoe vaak komt het voor dat... uw verantwoordelijkheden op uw werk de bovenhand hebben op uw gezinsleven?

u thuis piekert over problemen op het werk?

u omwille van uw werk problemen ondervindt met kinderopvang?

u door de eisen van uw werk minder betrokken bent bij uw gezin/familie/vrienden?

u het gevoel hebt achter de feiten aan te lopen in uw thuissituatie?

u zoveel werk te doen heeft, dat u niet toekomt aan uw hobby's?
de eisen die uw werk aan u stelt het moeilijk maken u thuis
ontspannen te voelen?

Mentale uitputting

Range: 1-7 nooit-elke dag

Ik voel me mentaal uitgeput door mijn werk

Aan het eind van een werkdag voel ik me leeg

Ik voel me vermoeid als ik 's morgens opsta en weer een werkdag
voor me ligt

Ik voel me 'opgebrand' door mijn werk

Ik voel me gefrustreerd door mijn job

Ik denk dat ik me te veel inzet voor mijn werk

Slaapproblemen

Range 1-4: nooit-altijd

Ik sta 's nachts vaak op

Ik lig 's nachts meestal erg te woelen

Ik word 's nachts meerdere malen wakker

Ik slaap naar mijn gevoel maar een paar uur

Ik vind dat ik 's nachts goed slaap

Ik kom naar mijn gevoel slaap tekort

Als ik 's nachts wakker word, kan ik moeilijk weer inslapen

Ik voel me nadat ik ben opgestaan goed uitgerust